Universitäts- und Landesbibliothek Bonn

... tractatum de instructione seu directione simplicium confessorum

Antoninus <Florentinus>

[Löwen], 1487

Sequitur tercia pars huius opusculi de i[n]terrogationib[us] certis ad certas p[er]sonas s[ecundu]m stat[us] diuersitates

urn:nbn:de:hbz:5:1-38672

Visual Library

presentem propter uoluptates carnis quib9 ẽ dedit9 nã ita amare uitam presentem ꝙ aliquis uelit hic perpetuari·ꝑm pe·ẽ mortale·

¶ De horrore futuri seculi.

¶ Horrorem habuit ad uitã futuram·De aliis q̃ pertinent ad uicium luxurie circa coniugatos·ut de infra i·c de oiugatis·

¶ Sequitur tercia pars huius opusculi de iterrogationib9 certis ad certas psonas ꝑm stat9 diuersitates·

¶ Et primo ad oiugatos·

Capitulũ .xxx·

¶ Nunc formãde sunt iterrogatiões·nõ ad ões sz ad quosdã·ꝑm stat9 eoꝝ Et primo quo ad oiugatos· Interrogandi sunt ergo oiugati·nõ tñ ões sz de quib9 uidet expedire·Si uidelicet in aliquo gradu ꝓhibito otraxerunt·quia mortale est·nisi ignorãtia facti probabilis excuset·Vñ sciẽdũ ẽ ꝙ q̃dã sunt ipedimenta q̃ ipediunt matrimoniũ otrahẽdũ ꝛ dirimũt tã cõtractũ·i·nullum faciũt·illud qõ tñ intelligẽdũ est·qñ dcta impedimẽta prius fuerint iter eos ꝙ̃ sit otractum matrimonium Et otinent i his uersib9·Error·oditio·uotũ og natio·crimẽ·Cult9 disparitas·uis·ordo·ligamen bonestas Si sis affinis·si forte coire nequibis·Hec socãda uetãt onubia·iũcta retractãt·ꝑ hoꝝ quolibz breui declaratiõe·nã de bis satis iueies i sũmis nõ desigur

intellectum. ¶ Error intelligit de persona nō de for/
tuna .s. cum quis contrahit cum Bertha. credens con/
trahere cum Katerina .cum qua intendebat contrahe/
re. ¶ Cōditio intelligit de conditione seruli. cū sci/
cet quis contrahit cum serua credens eam esse liberaz
nam si scienter liber contraheret cum serua matrimoni
um teneret. Et similiter si seruus contrahit cum libera
credens eam seruam ydem uidetur si seruus cum serua
licet crederet eam liberam. ¶ Votum itelligit de solē
ni. Cum sc̄z quis fecisset professionem tacitam uel ex/
pressam in aliqua religione approbata. ⁊ postea otra
heret. nā talis esset etiam excommunicatus. ¶ Cogna
tio est triplex .s. naturalis. spiritualis. ⁊ legalis. Na/
turalis dicitur consanguinitas. ⁊ habet tres lineas. sc̄z
ascendentium. ut pater. auus proauus. ⁊ huiusmodi.
Descendentium ut filius. nepos. pronepos. ⁊c̄ Colla/
teraliz. ut fratres. sorores ⁊ hmōi. Et habet quelibz
linea quatuor gradus conclusiue. precipue collateral
Nam inter ascendentes ⁊ descendentes. uidet esse per
petua prohibitio. Qui ergo inter istos contrahit ē ex
communicatus. Cognatio spiritualis habet tres gra
dus. ⁊ contrahitur in baptismo ⁊ confirmatione. Pri
mus est inter tenentes ad baptismum uel confirmati/
onem. ⁊ eum qui tenetur ⁊ dicitur paternitas ⁊ filiatio
Secundus est inter patrem ⁊ matrem carnales illius q
tenetur ⁊ illum tenentes. ⁊ dicit cōpaternitas. Tercius e
inter filios naturales illius qui tenet ⁊ illū q tenet ⁊ di
cit fraternitas. Cognatio legalis fit per adoptionem
et habet tres lineas uel gradus. Primus est inter ipsuz
adoptantem ⁊ adoptatum et filium vl filiam eiusdez

adoptati. Secundus est inter uxorem adoptantis et ipsum adoptatum ac etiam inter uxorem adoptati ⁊ adoptantem. ¶ Tertius est inter filios naturales ⁊ legittimos ipsius adoptantis ⁊ ipsuꝫ adoptatū. ⁊ hoc tantū cum ipsi filii sint adhuc in potestate patris Inter hos enim omnes est prohibitum matrimonium. et ergo si cōtractum fuerit. dirimatur. ¶ Crimen hoc. s. quod habet impedire ⁊ dirimere matrimoniū contractum. intelligitur tantum de duobus criminibus. Primum est. cū mulier machinat' cum effectu in mortem alterius uxoris. ut habeat maritum illius ī uiꝫ. ⁊ econtra. cum uir in mortem alterius uiri machinat'. ut habeat uxorem eius. Secundū cū quis dat fidem alicui o iugate de ducendo eam in uxorem post mortem mariti sui. cum ex illa ꝓmissione sequatur adulterium.

Cultꝰ disparitas. ut. s. si fidel' contrahit cum iudea uel pagana permanente in īfidelitate. Si ãt contraheret cum heretica. teneret matrimonium. sed cohabitare ei non deberet. ⁊ hoc si esset periculum ei īcurrendi heresim. sed peccat cum tali contrahens. Vis. s. cum quis per uiolentiam cogitur ad contrahendum ⁊ intelligitur de uiolentia absoluta. ⁊ similiter de uiolentia que fit per metum qui potest cadere in constantem virum qui continetur in hoc uersu. Stupri atqꝫ statꝰ uerberis atqꝫ necis. nisi tamen de inuito efficiatur uoluntarius ¶ Ordo intelligitur de ordine sacro scilicet cum contrahens fuerit in subdiaconatu. uel supra. ⁊ talis etiã est excommunicatus. ¶ Greci tamen in sacris ordinibus ꝺstituti possunt uti matrimōio iã ꝺtracto ſꝫ contrahere nō dñt Ligameu. s. si sit alteri ligatus p

coniugium per uerba de presenti·etiam nondum con/
summatum. nam talis ī nullo casu potest alteri matri/
monialiter copulari·nisi ille cum quo contraxerat ꝓ
fiteretur in aliqua religione ante consummationē ma
trimonii. Si autem recederet alter coniugum ita ꝙ per
multos annos nihil de eo audiretur·adhuc non licer3
alteri contrahere nisi prius uerisimiliter sciret de mor
te ipsius. Honestas id est publice honestatis iusticia
in sententia que oritᷣ ex sponsalib9 contractis cū ali/
qua·cum qua postea nō sequitᷣ matrimoniū·nisi ꝓp/
ter mortē uel propter aliquā causam aliam·nam cum
nulla consanguinea illius contrahere potest usq; ad
quartum gradum inclusiue. ¶ Affinitas est prmoximi
tas q̄ cōtrahitᷣ inter eum qui ducit uxorem· ꝛ omnes
consanguineos uxoris usq; ad quartum gradum simi
liter iter uxorē ꝛ ōnes consanguineos eam ducentis·
usq; ad quartum gradum inclusiue. Et nota ꝙ affini
tas contrahitᷣ etiam per fornicarium coitū· ita ꝙ ille
qui fornicatur cum aliqua non potest contrahere ma/
trimonium cum aliqua consanguinea illius usq; ad q̄r
tum gradum·nec illa mulier pōt contrahere cū aliquo
cōsanguineo secum fornicantis usq; ad eundē graduz
¶ Impotentia exercendi actum coniugalem potest ꝓ
uenire uel ex naturali frigiditate·uel ex maleficio· uel
ex indispositione membri genitalis uiri uel mulieris.
De his autem omnibus impedimentis habes plene ī
summis. ¶ Insuper nota· ꝙ non oportet nec expe
dit interrogare omnes coniugatos seu coniugatas singu
atim de predictis impedimentis ꝫ de illis saltem de

quibus possit presumi·⁊ precipue de ipedimentis cri
minis·uel cognationis uel publice honestatis·⁊ anteō
nia affinitatis· Si enim quis cognosceret cōsanguine/
am eius cum qua prius ꝺtraxit per uerba de presenti
⁊ grauꝫ si iam cōsummauit matrimonium tale matri
monium non dirimitur·aut diuidit·ſꝫ amittit ille qui
huiusmodi fecit potestatem·seu ius petendi debitum
ita ꝙ petere non potest sine peccato mortali tenet̄ ta/
men reddere exactus· Idem i muliere que permittit se
cognosci a consanguineo mariti sui· Si tamen anteq̄
contraxit per uerba de p̄senti cum aliqua ꝯgouit cō
sanguineā eius· ita ꝙ semen emiserit intra claustra pu
doris non potest illam habere· ⁊ si iam cōsummasset
matrimonium cum illa non teneret·nec in hoc potest
dispensari nisi per papam·unde ante dispensationem
semper peccat mortaliter exigens ⁊ reddens debitum
sciens dictum impedimentum·alter autem coniugum
nesciens excusatur ex ignorantia facti ꝓbabile· Et de
bis ⁊ aliis quando casus occurrit uide plenius in sum
mis· Insuper interrogandum est· Si contraxit matri/
monium clamdestine quia mortale est propter prohi
bitionem ecclesie· Item si habens uotuꝫ simplex cō
tinentie contraxit mortaliter peccauit nisi prius fuerit
dispensatum a papa·⁊ tenet̄ adimplere uotum ãte cō
summationem matrimonii· Nam ipso consummato ef
ficitur impotēs ad uotum implenduꝫ quia reddere te
netur exactus debitum·expresse uel interpretatiue·ſꝫ
tamen exigere non potest sine dispensatione·quia pec
caret mortaliter· Item si contraxit cum aliqua·uel

mulier cum aliquo·per uerba de futuro ꝛ postmodū
cum alia contraxit uel alio·· etiā per uerba de futuro
uel de presenti/mortaliter peccant propter fidē frac
tam nisi de omni consensu mutuo se absolnerit quod
fieri debet per iudiciū ecclesie·vel si aliquis predicto/
rū casuum seu alioꝝ septem quos habes in summa·q/
bus sponsalia solui possunt superuenerit· ¶Item si
post matrimonium contractum per uerba de presenti c
traxit cum alia quia peccant mortaliter·nec tenet ma
trimonium secundum etiā si esset consummatum ꝛ filios
iam genuisset·redire enim oportet ad primū matrimo
nium·nisi ille uel illa cum quo uel qua prius contraxit·
intrasset religionem aliquam ꝛ ibi professus esset ꝑ ni
si papa dispensasset in secundo·Tamen ꝑm Theo·in
hoc dispensari non potest·Sed quia difficile ē dispu
tare de potestate pape·si sine suppletione obtenta est
forsitan transire potest· ¶Item si contraxit matrimoni
um ante etatem legitimam uel filios aut filias iunxit
matrimonio ante legitimam etatem quod prohibitū
est·Etas autem legitima ꝑm iura est·xii·an·in femel/
la.ꝛ·xiiii·in masculo scꝫ in contrahēdo per uerba de
presenti vel in consummando· ¶Item si cōsummauit
matrimonium ante benedictionem nuptiarum·quia
mortale est ꝛ contra prohibitionem ecclesie·Et hic ad
uertendum est ꝙ in multis locis q̄uis sponsi non cō/
summant matrimonium cuꝫ sponsis ante nuptias mꝫ
tas tamen turpitudines ꝛ corruptelas faciunt cum ip/
sis eas uisitando. et cetera· Vnde interrogandum de
huiusmodi est·vbi illa reperiuntur·Item si celebrauit

nuptias in tempore probibito ab ecclesia quia mor/
tale est· ¶ Nota tempora probibita ab ecclesia ad ce
lebrandum nuptias seu matrimonium·

¶ Empora probita ab ecclesia·ad matrimonium
celebrandum sunt ista scilcet· ¶ Ab aduentu do/
mini usq; ad Epbiam non tamen solemnizatur matri
monium ante octauam eius·7 a septuagesima usq; ad
octauam pasche·7 a tribus diebus letanie minoris ā
te ascentionem domini·usq; ad octauam pentbecos/
tes· ¶ Item de actu coniugali nota q; qñq; fit ubi est
mānifestū mortale·scz cū fit extra uas debitū·uel etiam
cum fit intra vas debitum tamen eo modo ut non su
cipiatur semen·ad euitandum prolem·vel geniratiōez
vel cum ex actibus·vel cum ex tactibus impudicis se
quitur pollutio in altero ipsorum·vel cum exercēs ac/
tum coniugalem·appetitum habet deliberatum ad a/
lium vl' aliam·vel si ita inordinato affectu fertur ad
actum coniugalem·q; etiam si non esset uxor sua· vel
maritus adbuc ageret opus carnale· cum illa vel illo
difficile tamen est boc discernere·vel si cum alter alteri
exigenti denegat debituz sine cā legittima·propter qd
exigēs incōtinentiā incurrit uel aliō scandalum Esset
autem causa legittima ad denegandum debitum · si ti
meret probabiliter notabile nocumētum persone vel
cōiugis vel prolis in utero·vel quia ex adulterio cō/
misso amisit ius petendi vel etiam si in loco sacro pe/
teret l' etiā ī publico q; cēt extra debitā honestatē·nō
autez est legittima causa denegandi Dies ieiuniorum

solemnitatum vel ira ad inuicem. ¶ Quando fit etiã actus coniugalis ubi dubium est an sit mortale uł ue male scz quando seruatur uas debitum sed modus in debito. si puta lateraliter uł si ex parte posteriori accedat vir ad uas debitum nel mulier supergrediatur uirum. ¶ In quibus modis ꝛ precipue in ultimo dicunt aliqui esse mortale de se. ¶ Alii uero ut Thomas ꝛ vł. dicunt ꝙ non sit mortale de se. Sed potest esse signum mortalis concupiscentie nec per hoc impeditur generatio. ꝛ si non ita aperte procuretur. vnde in hoc noli precipitare sententiam. nec denegare absolutionem in huiusmodi perseueranti sed detesteris ꝛ prohibeas q̄tum potes. Quando autem fieret primo uel secundo modo ꝛ hoc propter periculum aborsus forte esset sine peccato. ¶ Dubium est etiam an sit mortale cum fit tempore menstruorum ꝛ precipue in exigente sc̄ēte talem defectum quod quidam ponunt esse mortale p̄ cipue quando est quasi continuus secundum consuetudinem ꝛ mensatim. ¶ Alii tamen contrarium dicũt vt pe. de pał Et hec opinio communior est Vnde etiam propter hoc non denegas absolutionem sed prohibeas quantum potes de exactione ꝛ exactam ammoneas ut nõ assentiat exigenti. msi tamẽ ex hoc de incontinẽcia eiꝰ tiẽret ipsiꝰ ¶ Dubiũ est etiã de exigẽte debitũ a coniuge permanẽte in adulterio siue occulto siue manifesto quod ipse nouit. hoc tamen quidam dicunt eẽ mortale in ipso exigente. quia facit contra institutio nẽ eccl̄e ut nõt hu. xxx. q. i. Si qs uxorẽ Et hoc firmatur ī summa pisa. sz ī summa ostesso. ꝛ arch. in rosario

mitigant hunc rigorem · excipientes casum illum videlicet cum exigens hoc faceret ad prouidendum incontinentie sue. · Sed pe · de pal' · multo magis mitigat dictum rigorem · videlicet cum non speratur ex hoc emendatio permanentis in adulterio sed potius deterioratio non peccat exigens saltem mortaliter · ¶ Quando ꝙ etiam exercetur actus coniugalis vbi fit venniale · cuj videlicet exercetur seruato debito uase ꝛ modo tamen principaliter fit intentione delectationis consequẽde ita tamen ꝙ sistat intentio intra limites matrimonii · Vel cum exercetur actus huiusmodi coniugalis propter sanitatem corporalem solum · quia ad hunc finem non ordinatum est venniale tamen puto · Vel si in solẽnitatibus ꝛ diebus ieiuniorꝝ exigit debitum aliquain firmitate scj concupiscentie ductus · sine contemptu sacri temporis uel ecclesiastice exhortationis · venniale ẽ ꝑm · Tho · ꝛ Ray · Sed reddens debituj non peccat · cũ timet de incontinentia uel scandalo coniugis · peccaret autem si negaret omnino · ¶ Item tempore ipregnationis exigere uenniale est ꝛ si no est periculum aborsus reddere non est peccatum · ¶ Item ante purificationẽ post partum exigere · seruatis aliis debitis circonstantiis non est mortale · vt videtur · Sed ꝑm Guil · Exigere uel reddere debitum ante igressum ecclesie post partum non videt peccatum · Et possunt intrare mulieres ecclesiam ante · xl · diem sine peccato · In quo seruãda ẽ consuetudo patrie si fieri potest · Item actus impudicicie qui ibi exercentur pertinentes ad delectationem operis seu exercitii illj excepto tñ opere ut ĩ tactibj

oſculis ꝛ aliis huiuſmodi inordinatis cõmuniter ſunt
venialia·q̃uis tanta poſſet eſſe inordinatio q̃ fieret
mortale. ¶Quandoq̃ etiam exercetur actus cõiuga
lis ſine peccato aliquo·cum videlicet fit cauſa prolis
concipiende·uel etiam cauſa reddendi debitum·ſerua
tis tamen aliis debitis circonſtantiis·Tenet autem ex
actus ꝛ debet reddere debitum ꝛ precipue vir vxori
non ſolum expreſſe ſed etiam per ſigna uel circilocu
tiones ꝛ interpretatiue·nec debet uir uxorem auertere
ne petat·propter periculum·Etiam fit huiuſmodi ac/
tus ſine peccato cum fit cauſa fornicationis vitande ī
ſe uel in comuge·¶Circa predicta autem ſic formant
interrogationes. Si videlicet uſus eſt matrimonio ex/
tra uas debitum? Si aliquid fecit ad euitandaz gene
rationem?¶Si uſus eſt modo indebito licet in uaſe ꝓ
prio ꝛ quomodo?¶Si vtendo matrimomo habuit ī
tentionem ad alium uel aliam?¶Si tempore menſtru
orum exegit uel reddidit?¶Si tempore inpregnatio
nis ꝛ precipue prope partum·uel ante purificationez
poſt partum exegit debitum· Si exegit uel reddidit
a permanente in adulterio?¶Si principaliter cauſa
delectationis exigit uel alia ꝛ qua?Et circa huiuſmo
di iudicandum eſt de peccato mortali uel venali ſin
predicta de quibus tamen plenius habes in ſummis
¶Si petenti omnino denegauit debitum?¶Si pre/
ter actum coniugii per tactus oſcula ſeu alia ſecuta ē
pollutio.¶Si contraxit matrimonium exiſtēs ex
communicatus maiori excommunicatione·quia pecca
uit mortaliter ꝛ precipue ſi ſciuit ſe fore excommuni/
catum·ꝛ hoc q̃ participauit i diuinis·ſ·ſacramētis cū

excommunicatione maiori. ¶ Idem uidetur de minori si iam nouit. quia separat a susceptione sacramentorum ꝙ matrimonium est sacramentum ergo ꝛc ¶ Si existēs in mortali peccato otraxit matrimoniuꝫ uidetur mortale. quia sacramentum suscipit in mortali scienter p/ cipue autem si sit factum per uerba de presenti quoniam ibi est essentia sacramenti. ¶ Si contraxit cum aliqua de futuro uel de presenti per uerba non intendēs illum uel illam habere in coniuge. sed tantum carnale? copulam extorquere? mortaliter peccauit. Et q̄uis regulariter non sit ibi matrimonium. cogendus tamen est in foro conscientie illam ducere. uel aliter illi satisfacere maxime si secuta est copula carnalis. ¶ In quo tamen casu ecclesia iudicaret matrimonium. si ueniret ad forum contensiosum. nam ipsa iudicat de manifestis non de occultis. ꝙ tenetur obedire ecclesie. ¶ Si uir nō prouidit uxori ꝙ familie sue in necessarijs tamē nō suppluis? ¶ Si nimis exasperauit uxorem dictis uel factis? ¶ Si zelotipus ꝙ nimis suspiciosus fuit contra eā uel nimis remissus in custodia eius. ¶ Si uxor inobediens ꝙ contenciosa ac sui sensus erga uirum fuit. ¶ Si nimis inculta ꝙ negligens fuit circa gubernationē domus? ¶ Si irreuerens ꝙ uiscola fuit ad soceros et cognatos? ¶ Si dedit de rebus uiri parentibus uel pauperibus plus q̄ debuit? ¶ Si dedit licentiam uiro eundi ad alias feminas cum pregnatur quod est mortale? ¶ Si non uult sequi uirum transferentem domicilium ad quod tenetur. nisi uellet eaꝫ trahere ad peccatum aut dubitare de morte sua aut si esset

uagabundus. ¶ Si uterq; etiam filios educauit in ti/more dei. ⁊ obediencia mandatorum ei⁹. ad quod te nẽtur

¶ Interrogatiões ad principes ⁊ rectores.

Capitulum .xxxi

Circa principes ⁊ rectores seculares sic ꝑ̃t formari iterrogationes prout uidebit expedire ꝑm condicionem persone. Et prio si uidelicet per usurpationes iniustas ⁊ non iusto titulo obtinuit dignitatem regimẽ ꝓ dominium ciuitatis uel castri. quia mortaliter peccauit. ⁊ semper in isto peccato manet. dum tenet hmõi usurpationem nisi postmodũ titulum iustificasset nec ibi ante iustum titulum potest exercere iudicia sine peccato. ¶ Si ambicios⁹ fuit ad dignitates ⁊ regimen nimis asperãs? ⁊ si intendit negligere iusticiam ad querendum amicos. ut sic p̃maneat dominio quia mortaliter peccauit. ¶ Si prelatis ecclesiasticis uel aliis maioribus suis non fuit obediẽs ⁊ ã monitiones ⁊ correptiones ab eis factas. non sustinuit patienter. aut si eos contempsit quia peccauit mortaliter. ¶ Si sententiam excommunicationis uel interdicti non curauit aut sic ligatus diuinis se ingessit qõ est mortale. ¶ Si propter crimen eius ciuitates sunt interdicte. quod est sibi magnum iudicium. ¶ Si prohibuit laicis ꝙ non uenderent clericis. neq; coquerẽt eis ex eo ꝙ non habet ex eis quod uult? Si propter excõicatiões ī se latã iudices ꝓ actores aut mĩstros grauauit q̃ ultra mortẽ excõicat⁹ ẽ. Si de fctis ecclesiasticaꝝ ꝑsonaꝝ ad eũ non pertinentib⁹ se intromisit ut

trabendo eos ad suum iudicium ꝛ huiusmodi qꝫ mor
taliter peccauit ꝛ excommunicatus est. Et si cepit aut
capere fecit. uel incarcerauit clericos aut religiosos etiã
am delinquentes est excommunicatus. si non habuit
prius licentiam a prelato suo. ¶Si electionẽ alicu.ꝰ
impedierit malicioſe. uel per uiolentiam aliquam ĩtru
sit. uel si grauauit aliquod monasterium siue collegiuꝫ
eo ꝙ nolebant eligere illum. pro quo rogabat quia ul
tra mortale excommunicatus est. ¶Si ius patronatꝰ
ecclesiarum de nouo sibi usurpauit. uel bona uacanti
um ecclesiarum aut monasteriorum quia ultra morta
le excommunicatus est. ¶Si imposuit collectam aut
tallias uel exactiones clericis ꝛ aliis personis eccleſiaſ
ticis sine licentia pape quia si post monitionem nõ de
sistit est excommunicatus. ¶Si fecit statuta uel leges
contra libertatem ecclesie. uel iudicauit secundum illa ꝙ
dedit consilium ad huiusmodi uel nõ remouit cuꝫ po
tuit. quia ultra mortale excommunicatus est. ¶Si no
ua pedagia uel guidagia instituit non habens potesꝫ
tatem a principe super hoc uel si ãtiqua pedagia seu
theoloneia augmentauit. excommunicatus est. Sed si
hoc fecit cum licentia pricipis ꝛ causa rationabili. nõ
est peccatum. ¶Si non tenuit stratam uel uiam pubꝫ
licam securam a predonibus ꝛ latrombus ut debuit.
quia peccauit mortaliter. ꝛ tenetur ad restitutionẽ dã
norum inde secutorum. ¶Si a clericis aut religioꝫ
sis theoloneum aut gabellam accepit pro his que de
ferunt. non tamẽ cã negociationis quia peccat grauꝫ
ter ꝛ excommunicatus est ꝙ⁹ uis aliqui ut ait Jo. al. bãc

scilicet constitutionem non admittunt quia non recep
ta ꝙ papa scit ꝙ tolerat immo hoc facit in terris suis.
¶ Si publicos usurarios ꝙ alienigenas ꝙ non inde o
riundos scilicet ī terris suis ad exercendum fenus in ci
uitatibus suis admittit uel admissos infra certum tē/
pus non expellit quia excommunicatus est. ꝙ hoc si
fuerit persona ecclesiastica habens dominium tempo
rale. ¶ Si uero fuerit princeps secularis excommuni /
candus est extra de usu. li. vi. Non tamen episcopi et
superiores incurrunt sed alii. ¶ Si nauigantes ī dis
trictu suo depredatus est uel depredari fecit uel hoc
factum nomine suo ratum habuit ꝙ quia ut pirata ex
communicatus est excommunicatione papali. ¶ Si na
uigantes expoliauit uel res eorum ad portus terrarū
suarum a mari delatas sibi appropriauit qō ē rapina
ꝙ ꝫm aliquos sunt excommunicati. ¶ Si incendia fe /
cit uel effregit ecclesias uel loca religiosa quia excom
municatus est ꝙ postꝙ fuerit denunciatus spectat ad
papam absolutio eius. ¶ Si immunitatem ecclesiaꝝ
uiolauit puta quia fecit capere homines propter de /
bita uel etiam maleficia aut aliam quamcunq causam
in ecclesia uel locis preuilegiatis ꝙ quia sacrilegium cō/
misit quod est mortale ꝙ potest excommunicari.
¶ Si expoliauit ecclesias uel personas ecclesiasticas
quod multi tyranni faciunt aut priuilegia eorum uio
lauit ꝙ mortaliter peccauit. ¶ Si fecit represalias uel fe
cit fieri aut ab antiquo consuetas extendi contra per/
sonas ecclesiasticas ꝙ est excommunicatus nisi reuocaue
rit infra mensē ꝙ satisfecerit de iniuria ꝙ damno. Et si
pignorātis li. sexto. Utrū autē liceat facere repsalias

contra laycos? uide in tercia parte summe·ti·iiii·c·i·

¶ Si ad ecclesias in quibus patronus fuit idoneos non representauit·sed ineptos ut ydeotas uel concu/ binarios uel alios malos presentauit uel subditos su os ecclesiarum patronos tales eligere aut presentare suasit? quia peccauit mortaliter· ¶ Si recepit pecuniã ut presentaret aliquem cum esset patronus uel ut sup/ plicaret pape uel episcopo q̃ beneficium alicui confe rat? quia simoniam commisit· ¶ Vel etiam absq̃ pecu/ nia si porrexit preces pro indigno? quia mortale est ꝫ simonia· ¶ Si fuit fautor ꝫ defensor hereticorũ aut etiaz scismaticorum? quia mortaliter peccauit ꝫ ẽ excõ municatus· ¶ Si impediuit uolentes recurrere ad fo/ rum ecclesiasticum super causis que ad talem forum p tinent·ne scz coram ecclesiastico iudice tales cause agi tentur uel ad hoc dans consilium auxilium uel fauo/ rem? quia excommunicatꝯ est·ut extra de immu· eccle· qm̃·li·vi· ¶ Si bellum sumpsit iniustum· uel adiutor Fuit iniuste bellantis? qz omnia mala que inde sequũ/ tur tenetur restituere ꝫ hoc uerum nisi ad inuandum ꝫ seruendũ tenet illi qui hmõi bellum instituit· utputa quia est miles aut uasallus eiꝯ· Talis etiam adiuuãs cum est dubium si bellum sit iustum uel iniustum excu satur·ut xxiii·q·i· Quid culpatur· non autem excusare tur de peccato si scaret bellum iniustum· ¶ Si consulu it existens in officio communitatis q̃ assumatur iniust tum bellum·ad omnia enim mala ꝫ damna inde secuta tenetur·nisi forte proponeretur materia in consilio fal sa·modo tamen ꝫ forma ac si esset iusta·tũc enim hoc

ignorantes uidentur excusari. De materia belli ꝙ quō dicatur iustum uel iniustum uide in summa in tercia p te ti.ii. ¶ Si indiscretos ꝙ tyrānos officiales fecit siu preposuit terris suis quia tenet de dāmis ꝙ malis eo/ rum si sciebat eos tales esse. Secus si nesciebat. ꝙ tunc ꝙcito perceperit eos tales esse remoueat eos.quia ali as peccaret ut prescriptum est. ¶ Si iniustas exactio nes ꝙ collectas fecit quia rapinam fecit Et que collec te dicantur iniuste ꝙ quomodo debeat satisfacere ui / de in tercia parte summe.ti.ii.c.i. ¶ Si posuit iudeos in officiis publicis quia prohibent ut.xvii.q.iiii. ¶ Si ea que sunt communitatis appropriauit sibi ut siluas campos ꝙ hmōi quia mortale ē ꝙ tenetur resti/ tuere. ¶ Si liberos homines ī seruos subiecit.naz xp̄i ani non possunt redigi in seruitutem ratione belli l' eti am capti non possunt licite emi in seruos uel empti uendi. ¶ Sed infideles bene in seruitutem rediguntur ac emi ꝙ uendi possunt capti tamen in bello iusto. ¶ Sui si postea efficiantur xp̄iani non tamen ex hoc li berantur a captiuitate uel seruitute.quanuis tamē pi um sit tūc eos liberare.aut liberos facere. ¶ Si a decedentibus sine filiis accepit bona illorum.nō permittēs de eis testari uel legari ad placitum nisi patria illa talez haberet consuetudinem a tempore cuius in contrariuz non esset memoria hominum. ¶ Si nimis uindicatiuꝰ fuit. ¶ Si homicida mutilationes.incarcerationes. uulnera ꝙ huiusmodi seua sine iustitia uel etiam cum iustitia et ex odio uel ob uindictam fecit ꝓcurauit l' facere permisit.qz in hoc grauia mortalia sunt. ¶ Si

torneamenta aut duella fecit fieri·vel ludos aut spec/
tacula periculosa anime uel corpori·ut proiicere lapi
des ad inuicem·vel si alias representationes turpitu
dinum fieri fecit aut permisit vel si huiusmodi nō p
hibuit·cum tamen potuit sine graui scandalo·qz mor
taliter peccauit·di xviii·terrori. ¶Si leges statuit q̄s
nō potuit uel nō debuit·quia inique erant·quia mor
tale est· ¶Si nimis durus fuit ad dispensandum vel
parcendum in quibus potuit·uel econtrario si nimis
facilis ad parcendum delinquentibus fuit·in preiudi
cium iusticie ⁊ communis vtilitatis! ¶Si feoda va
sallis suis absq; iusticia denegauit uel seruicium inde/
bitum ab eis exigit aut fidem non seruauit! ¶Si ipse
existens uasallus alterius non fuit fidelis domino su
o ut debuit secundum qꝺ in iuramento fidelitatis exp
mitur·vel obsequium debitum non prestitit uel iniuri
am aliquam fecit domino· scz alienando feodum aut
diminuendo aut aliquid huiusmodi· quia mortale ē
⁊ tenetur de damnis. ¶Si tutelam alicuius sibi com/
missam non fideliter egit·uel de bonis illius sumpsit ꝑ
dissipauit·quia mortale est ⁊ tenetur de damnis om/
nibus· ¶Si in terris sue iurisdictionis sustinuit iniu/
stas mensuras aut iniusta ponderа·aut iniusta precia re
rum uenalium scienter quia mortale est ⁊ teneri videt
de damnis si tamen commode obuiare potuisset hu/
iusmodi· ¶Similiter peccat si inducit uel sustinet ma/
las consuetudines aut corruptelas· Si toleraut pub
licos usurarios propter hoc recipiēs ab eis certā q̄n/
titatem ꝑ summā pecuniarum annuatim· uel ob aliam

causam quia mortale est. ꝙ tenetur ad restitutionem illius sic accepti. non tamen usurario. sed creditoribus eius a quibus sunt usure accepte ꝙ extorte. secundum Thomam. ¶ Si aliquod castrum uel dominium aut aliam rem in pignus habuit ꝙ fructus illius non computauit in sortem quia usura est. Et sic ulterius hic interrogandum est de aliis speciebus usure. si videlicet ī aliqua offendit uel particeps fuit. de quibus supra in prima parte. ca. de usura. ¶ Si penas uel emendas in pecuniam propter cupiditatem uel odium uel propter correptionem delinquentium accepit. uel ultra debitum extorsit? uel penas corporales uel mortis ī pecuniarias propter auariciam contra iusticiam commutauit. quia mortale est. ¶ Si permisit in terris suis latrones inualescere uel maliciose eisdem fauens fuit. uł ex auaricia nolens expedire ad tutandam patriaz. qz mortale est ꝙ tenet de damnis factis si commode obuiare poterit. ¶ Si iusticiam uendidit uel munera inque accepit scz pro administratione iusticie. uel alias iniusticias fecit uel fieri fecit in iudicando quia mortale est. ¶ Si fidem promissam uiolauit etiam inimico nisi prius ipse uiolasset. quia mortale est. ¶ Si treugas non seruauit ꝙ si obsides suos non liberauit. quia mortale est. ¶ Si viduas ꝙ pupillos contra oppressores suos non defendit. ¶ Si nimis sumptuosus ꝙ curiosus fuit in uestitu ꝙ apparatu eborum ꝙ equorum familie cum canibus auibus edificiis ꝙ conuiuiis naz quandoqꝫ ut huiusmodi ualeant facere emungunt subditos sibi populos usqꝫ ad sanguinē eorum faciētes

multa iniusta. ¶Si fecit edificare domos suas uel agros aut vineas arrare ꝛ in eis laborare aut lig/na apportari aut similia per subditos suos ꝛ eis non soluit plene de labore suo nisi subditi ad hoc ex debi to teneantur uel si in diebus festiuis fecit pro se labo rare quia mortale est. quod tamē multi faciūt. nec sub diti tenentur in hoc obedire. ¶Si nimis se occupauit in uenationibus ꝛ aucupiis uel quod peius est sub/ditos suos in huiusmodi grauauit. eos ad hoc indu/cens. ꝛ quod pessimum est si hoc fit in diebus festiuis maxime non prius audita missa. propter quod om/nes peccant mortaliter ꝛ ipse est reus omnium. ¶Si propter discursus ꝛ huiusmodi destruxit segetes ali orum quia tenetur de damnis. uel si permisit accipi de feno aut blado suorum subditorum propter equos suos non petita ꝛ obtenta licentia quia tenetur de dā no ¶Item de quibuscunq; fructibus. ¶Si histrioni bꝰ supflue dedit. vl' nimis turpia repsētātē icuāiut nu trimt vl' cōcubīas nl' meretrices autludentes ad aleas curia tenuerit. que omnino sunt damnabilia. ¶Si de honestate Familie sue non curauit sed inhoneste se ha/bentes cum feminis aut masculis in curia sua retinuit nec correxit cum posset quia peccauit mortaliter.

¶Si uero huiusmodi princeps est coniugatus. inter/roga ultra premissa de his que habentur in capitulo proximo precedenti ꝑut videt' expedire.

¶Circa iudices uel quoscunq; habentes autoritatem uel iurisdictionem ordinariam vel delegatam aut ali am. Capitulum. .xxxii.

Si uidelicet iurisdictionem aut potestatem suam accepit symoniace·aut usurpatiue· qz huiusmodi potestas non dat auctoritatem iudicandi· Unde talis quotiens iudicaret peccaret mortaliter· ¶Si excessit fines mãdati siue potestatis siue qz mortale est· ⁊ hoc si sciẽter siue ã ex ignorantia crassa·

¶Si timore·cupidicate·odio·uel amore·aut aliq̃ alia iniqua causa tulit iniquam sententiam aduertens/ ter·quia mortale est ⁊ tenetur ad omne interesse parti lese·⁊ hoc si ille pro quo lata est illa sententia iniqua non potest uel non uult satisfacere·quia ante omnia ille teneretur secundum Raymundum· ¶Si per ignorantiam crassam tulit iniquam sententiam in iudicio anime·quia tenetur reuocare et ceter a· et peccat mortaliter ut dicit Raymundus·debuit enim se scire insufficientem ⁊ non iudicare· ¶Si per negligentiam qz sufficiens erat ⁊ si laborasset ad legendum ⁊ inquirendum inuenisset ueritatem·sed quia hoc neglexit agere tenetur ut prius· Ditius tamen agitur cuz eo qui per ignorantiam·q̃ cum eo qui ex malicia·⁊ habet locum in iudici ordinario·non in delegato· ¶Si delegatus iudex iudicauit bona fide·⁊ de consilio discretorum ꝑ peritoz tulit iniquã sententiã· nõ uidetur peccare uel teneri ad restitutionem leso·tum quia necessitate obedientie iudicauit·tamẽ quia ex certa scientia delegantis sumptus est cum esset ignarus iuris quia uidebat bonus uir· Istud tñ uerum est nisi in inquirendo cõsiliũ fuisz negligẽs aut culpabilis·qz tũc peccarz ⁊ teneret ad restitutionẽ hec Guil·Si assessor iducit iudicẽ ad

ferendum iniquã sententiam·excusatur quidẽ iudex si simplex est ut predicitur cum tamen habet bonam cõ scientiam credens scz sententiam iustam·ꝛ cum non fuit in culpa eligendo assessorem iustum ꝛ bone fame ac sufficientem·Sed assessor ille peccat mortaliter· et ad restitutionem leso tenetur·siue dolose siue ignoranter inducit iudicem ad iudicandum iniuste·Hec Ray

¶Si iudex ignarus in iure secum assessorez ducit qui communiter non reputatur sufficiens sed iniquꝰ· si de consilio illius fert iniquam sententiam licet eã credat iustam uterqꝫ mortaliter peccat·ꝛ tenet quisqꝫ ad restitutionem insolidum· ¶Si accepit pecuniam in iudicio·qõ potest contingi quinqꝫ modis ꝛ semper uidet mortale·Prõ si accepit ut male iudicaret ꝛ contra iusticiam·ꝛ tunc illam pecuniam tenetur dare illi in cuꝰ iuriam lata est sententia·i q·i·iubemus·¶Secundo·si accepit ut bene iudicaret·Tercio ut iudicarz ꝛ darz sententiam·Quarto ut non iudicaret cum deberet iudicare·Quinto ut non male iudicaret·In his quatuor casibus debet fieri restitutio illi qui ledit·i q. i·non licet Hec Ray·Sed ꝑm Guil·in foro conscientie põt pauperibus erogare·sicut alia turpia lucra ꝛ de consilio·

¶Si nullo modo iudex vult ferre sententiam cui deberet·ꝛ propter hoc quis perdit ius suum· mortale ẽ ꝛ tenetur illi restituere litis estimationem· Hec Ray· xxiii q·i·administratores· ¶Si iudex accepit aliqꝺ a pauperibus·quia nulla ab eis xenia recipere debet·

¶Vbi nota ꝙ ordinarius iudex nihil potest accipere negociam expensas nisi moderata xenia oblata·ut esculentum·uel poculentum·non tamen secundum ea

plus ℓ minus iudicare debet·di·xiiii·de eulogiis· De/
legatus tamen bene potest recipere expensas modera
tas ⁊ hoc quando est pauper·uel quando oportet eū
exire·ℓ extra domiciliū suū equitare·aut ambulare ꝓ
examinatione cause uel etiam pro assessore secundum
glo· ¶ Si autem papa causam alicui delegauit·nō uide
tur ꝙ aliquid posset petere·nec etiam expensas si sibi
sua sufficiunt nisi oporteret exire ⁊ facere expēsas ma
iores solito· Hec Ray·⁊ Guill· ¶ Si iudex ecclesiasti/
cus ordinarius uel delegatus contra conscientiā ⁊ iusti
ciam in grauamen alterius partium in iudicio quic/
q̄ fecit per graciam uel per sortes·puta per pecuniaz
incurrit suspensionem ab executione officii per alium
condemnandus ad estimationem litis·de qua uide in
summa·iiii·parte· ¶ Si iudex ecclesiasticus sententias
excommunicationis suspensionis uel interdicti de fa
cili fulminauit·aut sine monicione p̄missa·uel sine scrip
tis·uel aliis contra ordinem iuris·quia grauiter pec/
cat·⁊ de hoc habes in·iiii·parte summe· ¶ Si iudex
quicunq̄ dilationes aliquas fecit contra ius ¶ Si
ordinem iudiciarium non seruauit· ¶ Si alteram p/
tium contra iusticiam in aliquo grauauit· ¶ Si reo fe
cit questiones uel inquisitiones ad quas respōdere nō
tenebatur· ¶ Si appellationes legittimas non admi/
sit· ¶ Si dolose locum appellandi dedit· ¶ Si post
appellationem legittimam nihilominꝰ in causa ꝓces/
sit· ¶ Si in dubiis magis peritos non consuluit ¶ Si
allegationes friuolas admisit· ¶ Si pauperibꝰ· vi
duis orphanis· ⁊ huiusmodi non subuenit ⁊ non ꝓ/
uidit in aduocatione· In quolibet horum uidetur esse

mortale cum scienter deliquit. Nota q̄ qui fingit fraudulenter casum aliquem per quē aliquis iudex uadat uel mittat ad aliquam mulierem pro testimonio. ē excommunicatus. extra de iu. mulieres li. vi. ¶ Si iudex illicite relaxauit penam debitam reo. quod fit tripliciter. ¶Primo quia non erat supremus iudex. i. prīceps nec ei publica potestas est plenarie commissa. sz ut iudicet secundum leges constitutas ciuitatis. ¶Secūdo si habet plenariam potestatem. is tamen qui passus est iniuriam non assentit sibi remitti. sed uult puniri. ¶Tercio q̄ si habet potestatem plenariam. q̄ Iesus uult remittere. tamen non subest causa utilitatis rei publice. sz nocua est scz pariens incentiuum delinquendi. hec Tho. ¶In quolibet horum peccat mortaliter. ¶Si penā debitam auxit uel minuit cum non posset uel non deberet. ¶Quando autē possit uel non uide in. iii. parte summe. ti. iii. c. ¶Si etiam mutari possit. ¶Si iudicauit in iudicio candentis ferri uel duelli. q̄ hmōi. quia mortale est. ¶De hoc uide in tercia parte summe. ti. i. c. iii. ¶Si iudicauit secundum allegata q̄ probata. condēnās quem nouit innocentem. ¶Sui tamen utrum peccet p̄ nō q̄ quomodo uide in tercia parte summe. ti. c. iii. ¶Si minister iudicis existens executus est iniustam sentētiā nā si p̄ certo scit innocentem. nō excusat a peccato. hec Ray. ¶Secus si dubitat. quia tunc excusat propter obedientiam. hec Tho. ¶De ceteris pertinentibus ad iudicium habes i. iii. pte. ti. iii. p totum.

¶Circa aduocatos. procuratores q̄ notarios.
Capitulum. xxxiii.

Circa aduocatos procuratores ⁊ notarios ta
les formande sunt interrogationes · ⁊ primo.
Si uidelicet posuit se ad aduocandum cum ī
iure prohibeatur ⁊ hoc scienter · quia uidetur peccare
Prohibentur autem infideles ⁊ excommunicati mato
ri excommunicatione ⁊ religiosi nisi pro suo monaste
rio ⁊ de licentia sui prelati · Clerici in sacris uel etiam ī
minoribus constituti · ⁊ beneficiati qui tamen probi /
bentur aduocare in iudicio seculari nisi in propria cā
uel pro ecclesia sua · uel pro coniunctis ⁊ miserabilib⁹
personis · Sunt ⁊ alie persone probibite de quibus
habetur · iii · q · vii · ꝯ · tria · ubi inter alios est ꝛodomita ·
precipue notorius de iure uel de facto · Judex uel as/
sessor etiam non potest esse aduocatus ī causa in qua
est iudex · nec clericus pro extraneis contra ecclesiaꝫ su
am · hec Raymundus · Si aduocatus uel procura/
tor scienter defendit iniustam causam · peccat mortali
ter · ⁊ tenetur alteri partium de omni damno inde ha/
bito · Hec Thomas nisi satisfaciat clientulus qui prī
cipaliter tenetur si scit iniusticiam · quando scilicet ob/
tinet uictoriam cause · Si ignoranter iniustam cau
sam defendit id est putans iustam · excusatur secunduꝫ
modum quo ignorantia excusari potest secundū Tbo
mam Unde si ex iguorantia crassa · peccat mortaliter ·
Si in principio credebat iustam · sed in processu cause
uidet eam iniustam · debet deserere · ⁊ non ulterius pro
sequi · alias enim peccaret · Et si obtineret uictoriā cau
se · tenetur ad satisfactiōeꝫ leso · nō tñ debet eā ꝓdere
aduersario ꝑ secreta sue cāe ꝛuelare ei ꝫ īducere cliētulū
suū ad cedēdū · uꝫ ad ꝯponendū cum aduersario sine

aduersarii damno. hec Thomas. Dum tamen causa ē dubia usq; ad finem licet prosequi eam sine peccato. hec Guil'. ¶ Si in aduocando usus est indebito modo. uidelicet secundum Raymundum. ¶ Si produxit falsos testes uel produci fecit. uel corruptos. ¶ Si induxit falsas leges. ¶ Si alias probationes falsas iuris uel facti. ¶ Si mentitur uel mentiri facit cliētuli suum in iudicio. ¶ Si dilationes non necessarias quesiuit in grauamen partium. ¶ Si appellat scienter contra iustam sententiam. In quolibet supradictorum casu uidet' mortale. ¶ Si non fideliter causam fouz quantum iusticia suadet. obmittendo de contingentibus ex negligentia l' ignorantia notabili. in quo posset esse mortale. ¶ Si procaciter se habuit ut dicendo conuicia uel nimium uociferando. ¶ Si prodidit aduersario suo secreta partis sue. ⁊ si per predictos modos uicit iniustam causam tenetur leso de omni damno satisfacere. hec Rax. ⁊ Hostiensis. ¶ Si aduocatꝰ non adhibuit in causa iusta pauperum patrocinium ⁊ miserabilium personarum. Nam si nouit talem causaz ⁊ scit talem per se non posse iuuari. quia non habz ad soluendum. nec aliūm uidet uelle talem aduuare ⁊ qꝫ ex hoc uidet causam illius iustam non posse prosequi tenetur gratis iuuare si potest. alias enim peccaret mortaliter ꝑm Thomam ⁊ Ray. ¶ Si immoderatum salarium accepit de sua aduocatione. nam moderatam potest petere aduocatus ⁊ iurisconsultꝰ. ut dicit. t Augustinus. xiii. q. v. non sane. Quod moderamē sumit ex quatuor. s. q̄ntitate cē. labore aduocandi. scientia ⁊ facundia aduocati. ⁊ ꝯsuetudine regionis. Et ꝑm hoc

magis uel minus potest accipi secundum Ray. uel cū
ab inicio fecit pactum uel exposst facto completo id ē
causa completa. Sed ex quo causa est incepta nullum
debet pactum cum litigatore fieri quem accepit in p
priam fidem. quia posset esse occasio magni periculi.
ui. q. ii. ℣ propterea. ¶ Item non licet paciſci de quo
ta cum aduocato puta decima uel cētesima. sed de q̄n
ta licet. tamen moderate secundum iura. De hac mate/
ria plene habetur in tercia parte titulo quarto. ¶ Si
iurisperitus existens in causa quam nouit iniustam cō
suluit quomodo obtineretur. mortaliter peccaret. Et
si uincitur ex consilio suo tenetur leso de damno. ¶ Si
ex ignorancia crassa male consuluit. ¶ Si non consu/
luit pauperibus non habentibus ad soluendum. Si
nimis petit procurator. de hoc dicendum uidetur si /
cut de aduocato. ¶ Si procurator defendit scienter
causam iniustam. ¶ Si non fideliter ꝫ sollicite iustā fo
uet. ¶ Si pauperibus non prestitit patrocinium. Si
nimis de sallario petit. De his omnibus dicendum ē
sicut de aduocato. prout superius habetur. ¶ Si no
tarius existens. aduertenter falsat instrumentum. quia
peccat mortaliter ꝫ tenetur de omni damno inde secu
to. ¶ Si malicioſe occultauit iura aliorum seu instru/
menta ꝫ non assignauit seu destruxit. ꝑ aliis dedit. aut
alias non fecit cum illis sicut debuit. quia ultra mor/
tale tenetur de omni damno. ¶ Si ex ignorancia nota
bili uel negligencia male notauit seu dictauit instrumē
ta ꝑ testamēta cū defectib9. Dñ oriunt litigia ꝑ pdunt
bona aliorum. quia peccat mortaliter. ꝫ tenetur de ō
ni damno exinde secuto leso. ¶ Si fuit rogatus in

testamentis eorum qui non fuerunt sui sensus scienter· tanq̄ usum rationis liberum habentium·⁊ scripsit seu notauit·quia mortale est ⁊ tenetur lesis de omni dā/ no·¶ Si in instrumentis suis non est usus solemnita/ tibus legalibus unde ualidantur contractus·q2 mor/ tale est·⁊ tenetur de damnis inde secutis.¶ Si fecit in strumentum in fraudem usurarum scienter·quia mor/ tale est ⁊ est periurus·¶ Si notarius ex officio sallari atus sufficienter a communitate·accepit etiam ab ali/ is pro quibus scripsit literas·gratias ⁊ huiusmodi·uł si non sallariatus a communitate accepit de consuetu dine pro suo labore ultra debitum ⁊ equitatem· quia peccauit ⁊ tenet restituere·Si dieb9 festiuis absq̄ nec̄ tate sed ex cupiditate fecit instrumēta uł copiauit aut extēdit scripturas cum possit differre·q2 uidet mortłe ¶ Si rogatus uel non dictauit uel in scriptis redegit statuta contra ecclesiasticam libertatem·quia mortali/ ter peccauit·⁊ ē excommunicatus·¶ Si notari9 exñs ep̄i ꝑ scribendis nomimbus ordinandorum uel lite/ ris ordinationum accepit pecuniam·quia si sallariat9 est ab ep̄o·symoniam commisit·si non sallariatus sa/ tis·accpit de lucro participet ordinatorum·symonia est·de quo uide plenius in secunda parte summe·ti·i. capitulo boc·

¶ Circa magistros ⁊ doctores·

Capitulum· xxxiiii·

ET primo si docens publice in legibus ł phi/ sica admisit in lectionem suam scienter religi/ osos aut presbiteros seculares uł alios cleri/

cos non sacerdotes·sed in dignitate constitos·qz ex/
communicatus est·quēcūqꝫ etiaz predictoꝝ admittat
aduertenter simul cum scolaribus suis·ut extra de cle·
uel mo·se·se emisse·nego·c·super specula· ¶ Itē docēs
in quacūqꝫ facultate etiā theologia·si admittit ad lec/
tionem suā religiosum exeūtē de monasterio·cū habi/
tu tñ ad audiendum sine licentia prelati sui sciēter· qz
est excommunicatus cum eo·quia participauit in crīe·
¶ Idem si cum licentia prelati sui·sed sine habitu talem
receperit ad lectionem· ¶ Si magister uel scolaris ex/
istens Bononie tractauit cum aliquo ciue Bononien/
si de conductione hospitii irrequisitus inquilinus ni
si tempus conduxionis illius fuerit elapsum·quia est
excommunicatus extra de loca· ꝛ conduc· ꝛ hoc non
habet locum nisi in Bononia·propter specialepriue/
legium illius ciuitatis· ¶ Si quis ex pacto receptꝰ ē
in canonicum ut scolas teneat·symoniacus est unde ꝛ
mortale· Sed uacante prebenda potest ei annecti hoc
onus scilicet docendi licite· Hec Hostien·ꝛ Ber· ¶ Si
aliquid exigatur uel promittatur pro licentia docen/
di·q̄uis secundum Hosti non sit symonia· tamen est
contra iura unde ꝛ mortale·quod patet ex pena prop
ter hoc īposita·quia exactum restituitur·ꝛ debent ex/
actores officiis ꝛ beneficiis spoliari·extra de exac·c·i
secundum Ray· ¶ Si magister festum colenduz de u
re uel de consuetudine non uult concedere colenduz ni
si pro pecunia·uel econtra non recolendum pro pecu
nia·symoniā omittit ꝑm Ray· ¶ Si magister hz bene/
ficium uel sallarium sufficiens pro docendo·si exigit a
liquid a scolaribus symoniam committit· precipue a

pauperibus·quia uendit doctrinam·ꝙ tenetur ad res
tituionem secundum Hostien·ꝙ Ray· ¶ Si uero nō suf
ficit sallarium suum secundum exigentiā sui status po
test exigere·si tamen sit ydoneus in docēdo·alias nō
a pauperibus etiam non debet exigere· oblata tamē
potest semper recipere·ꝙ multo magis si nullus p̄ pau
cum habet sallarium quia tunc etiam potest exigere
collectam pro labore· ¶ Si magisterium querit ꝙ reci
pit ineptus ꝙ ualde ignorans uidet esse mortale ꝓp/
ter periculum quod sequitur·qꝛ ratione magisterii da
tur fides. in quibus requiritur·ne nocumentum sequa
tur proximo ex malo consilio·ꝙ hoc precipue in the/
ologica facultate· Et admittens tales scienter ad ma/
gisterium uidetur peccare mortaliter· ¶ Si querit gra
dus uel magisteriū nō ad utilitatem animarum ꝙ dei
honorem·sed ad sui ostentationem ꝙ uanum honorꝛ
quod pertinet ad ambitionem·ꝙ ideo de hoc uide su
pra in capitulo de ambitione·quando mortale ꝙ quā
do uenile sit· ¶ Si tamen querit expositionem·uel diui
cias ꝙ libertatem·Hoc totum uidetur damnabile ꝙ p/
cipue in religiosis· ¶ Si docuit publice in theologia
existens in mortali notorio·peccat mortaliter secundū
pe· ¶ Si scientias probibitas legit·uel didicit aut do/
cuit·ut nigromanciam·uel artem notoriam ꝙ huiusmo
di·mortale est· ¶ Si notabiliter ignorans posuit se
ad docendum ꝙ errores notabiles docet·quia morta/
le est· ¶ Si non adhibuit diligentiam ad profectum sco
larium ī scientia ꝙ moribus quantum debet·faciēs mi/
mis uacatiōes·ꝑ non utilia·ſꝫ curiosa docēs·ꝑ de mo/
ribꝰ eoꝝ nō curās nec compescēs ī quibus potuit. in

huiusmodi notabilis negligentia uidetur mortale. ¶ Si iuramenta uniuersitatis non impleuit quia mortale ẽ. Si se iactauit de doctrina. uel aliis detraxit. p ferendo se. uel eis inuidit aut sectas nutriuit inter scolares. aut scolares alterius doctoris ad se traxit iniuste. uel pompose inductus est. quia mortale est. De hoc uide latius in. c. de superbia. ubi tractat de ãbitiõe.

¶ Circa scolares.

Capitulũ. xxxv.

Si scolares nõ fuerit obedientes doctoribꝫ in quibus tenent. ¶ Si fecerũt iter se rixas. Si minus aptũ eligerunt ex cã iusta ad legendum. ¶ Si dimeserunt ieunia ecclesie. cũ implere potuissent. uel misse auditionẽ diebus festiuis. uel sacramenta. ¶ Si cõtendit i disputatiõe otra ueritatẽ scienter ne uideatur succumbere. ¶ Si supbiuit ex scia. ¶ Si aliquẽ malũ finẽ ꝓposuit ex sua scia. ut lucra iniusta curiositates ꝛ hmõi. ¶ Si fuit negligens i studẽdo uel nimis ꝓdigus in expendendo bona parentum sibi cã studii data ꝑ missa. ꝑ etiam bona ꝓpria. Et alia hic necessaria queras ꝓut uidebit expedire de peccatis. i. i. parte. ii. ꝛ iii. ¶ Si nimis ardenter studuit in libris gentilium ꝓpter ornatuꝫ. minus uacans studio utili sibi quo ad salutem. ut sacre scripture. precipue quo ad religiosos Vel si studuit in poetria propter materiam turpem in qua delectat. ꝛ illud est mortale. di. xxvii. Ideo prohibetur.

¶ Circa medicos.

Capitulum. xxxvi.

Si posuit se ad practicandum in medicina sine

sufficienti peritia·quia si parum uel nihil studuit· vi/
detur mortale·quia exposuit se periculo occidendi ho
mines· ¶ Si peritus ⁊ sufficiens existens obmisit ali/
quid de contingentibus circa infirmos quos habet in
cura ex negligentia·quia si ex negligentia notabili un/
de secutum est magnum incommodum infirmo uel se/
qui potuit·non bene excusari potest a mortali· ¶ Si ve
ro parua negligentia fuerit·scz ubi non est periculū· ut
si non sollicite uisitauit infirmos·⁊ huiusmodi·uenia/
le uidetur· ¶ Si dedit consilium uel medicinam pro sa/
lute corporis in periculum anime·s·quod sit contra p̄
cepta·utputa si consuluit q̄ quis fornicetur·ut euadat
uel euitet certas infirmitates·uel si medicinaz dat preg
nanti ad occidendum fetum·etiam p̄ obseruatione ma
tris·uel si dat potum inebriantem·⁊ huiusmodi·quia
mortale est·⁊ prohibetur hoc extra de pe·⁊ re·c· cum ī
firmitas· ¶ Si non seruauit preceptum factum medi/
cis scz q̄ inducant infirmos quando prīo ad eos uo/
cantur ad faciandam confessionem· quia sēm hoc est
mortale·extra de pe·⁊ re·cum infirmitas· ¶ Si pau/
peros infirmos quos ipse nouit non ualentes solue/
re non uisitauit gratis·quia ad hoc tenetur ⁊ soluere/
etiā medicinas illius si potest·alias enim mortale est·
di·xliii· in principio· ¶ Si nimis largus fuit ad īdu
cendum debiles ad frangendum ieiunia ecclesie absq̄
racionabili causa quod frequenter faciunt·nec est sine
pc̄ō ¶ Si etiā sanis dissuaderent ieiunia eccle·dicētes
ea cē nocitura ⁊ hmōi ⁊ sic īducerēt ad frāgēdū illa si
ne cā·qz mortle ē·de·di·i·noli· ¶ Si dedit medinā dubiā

mortificationis·uel sanationis·quia mortale uidetur ut de pe·ꝫ re. cum infirmitas· ℣imittere potius in manu dei debet q̄ exponere periculo medicine·

¶ De emulatione ꝫ detractione quas faciunt ad inuicem medici ut frequēter iterroga ut uidebit' expedire ꝫ ꝑm q̄ habes supra i·c·de iudia·

¶ Circa aromatarios·

Capitulum· ·xxxvii·

℣ in oponendis medicinis non posuit q̄ ordinauit medicus cum forsan non habēt l' habent ꝫ non ita bona ut est necesse· ℣n quo etiā offendunt medici·non facientes ante se opom· ℣az si hoc sequit' graue periculum infirmo uel si nō operatur sanitatē·quam feciſſz si bn̄ illam composuisset·ē mortale·ꝫ in medico etiam si hoc dissimulat· ¶ Si docēt l' uendūt ea que procurant aborsum·ul' aliō ad interficiendū·uel uendunt bis uenena quos credūt abusores quia mortale est· ¶ Si sophisticauit aromata·quod frequenter faciunt ponentes in eis unum pro alio·ut ī electuariis·in siropis·in speciebus·in confectionibus ꝫ aliis hmōi·facientes malas mixturas·facientes non pura pro puris·qz ultra pctm̄ mortale tenent' satisfacere lesis·seu erogare pauperib9 cū incerti sunt· ¶ De nimio p̄cio rez uel piuriis ꝫ mēdaciis ꝫ diminutis pōderib9 q̄ faciūt· ℣nterroga ꝓut babes supra in·c· de auaricia ubi tractatur de fraudulētia·ꝫ alus uiciis ibidem·

¶ Circa mercatores·

Capitulum· xxxviii/

Mercatore querendum est. ¶ Si negociatus ē nō propter aliquem finem honestuz puta ob sustentationem familie sue uel subuentiōez pauperum. uel prouisionem coruz pro ciuitate. ꝛ huiusmodi. ꝛ hoc cum lucro moderato. Sed negociatus ē ꝓpter auariciam ꝛ ad thesaurisandum sibi pecunias. qō est mortale. maxime si in hoc lucro constituit finem. et intendit ad lucrum per fas ꝛ nephas indifferenter.

¶ Si concordant cum aliis mercatoribus ꝙ non uendant aliquam rem minori precio q̄ꝫ inter eos est conuētum ut cogantur homines emere in caro foro. qz peccatum est secundum Hostiensem. ꝛ ꝓhibitum in legibus. ¶ Si misit non solum arma ꝛ ligna. sed etiam q̄cunq; alia mercimonia ad Alexandriam uel partes egipti ꝛ terras saracenorum. soldano subiectas. quia excommunicatus est excommunicatione papali. si nō habet licentiam a papa. Et nota ꝙ uenetі communiter habent talem licentiam. ¶ Si uendit merces pro maiori precio q̄ꝫ ualeant ex eo ꝙ non soluz facit ei terminum sed etiam mutuat sibi aliam pecuniaz. quia usuram committit. ¶ Si uendendo mercancias suas. puta lanam uel pannos. ꝛ recipiendo pro p̄cio alia mercimonia ut sericum. uel aromata uel alia ꝛ illa multo maiori precio uendit q̄ꝫ si pecuniam recepisset. qz peccatum iniusticie est ꝛ mortale. nisi ille cui prius uendidit suas etiam longe maiori precio tradat merces ipsius. quia sic posset unus excessus reconpensari alium si sunt equales. ¶ Si uendit ad terminum plꝰ iusto precio rōne dilatiōis Et de diuersis rebꝰ cābioꝝ ꝛ uariis modis usurarum ꝛ fraudulentus ī quantitate et

qualitate ꝫ substantia rerū ītrroga hic prout habes supra in prima parte in capitulo de auaricia·ꝫ ibi de usurpatione rei aliene ꝫ de usura· ¶Si fraudauit uel fraudari fecit iusta pedagia seu gabellas·quia morta le est ꝫ tenetur ad restitutionem·Secus est de iniustis uel cum non tenentur illa loca tuta a latrombus p dominos locorum illorum· ¶Si dedit falsas monetas uel diminutas scienter pro bonis uel eas diminuit·qz peccatum est·ꝫ tenetur ad restitutionem·Secus si accepit monetas ualentes in loco pro eo q̄ ualēt ibi ꝫ mittit illas ad locum ubi plus ualent· ¶Si faciens societatem cum aliis mercatoribus non fideliter se habuit aliqua lucra occulta retinens·quia tenetur ad satisfaciendum·nisi certus eēt q̄ socii tantumdem occulte subtraxissent· ¶Si fecit pro aliis securitates cuꝫ fraudibus·nam assecurare sine fraude merces per mare uel per terram. ꝫ inde quere emolimentum plus uel minꝰ secundum quantitatem periculi·non uidetur illicitum cum constet alias de periculo magno assecuratio uero pecunie per modum satisfactionis ubi nullum est periculum ꝫ damnum non est tutum ad consciencia· Secus si ibi etiam esset periculum· ¶Si accepit pecuniam aliquam sub nomine depositi respondens ad rationem·v·uel·v·ii·pro centenario·ꝫ cuꝫ illis pecuniis lucratur ipse mutuando uel alus illicitis contractibꝰ ad rationem deceꝫ pro cētenario. ꝫ huiusmodi·duo mortalia commisit·unum in recipiendo·aliud in mutuando·ꝫ tenet de usura· Si intromisit i Barathois Retrangolis ⁊ gasmis·que uocabula nō declaro ob brevitatem·sꝫ de bis inde in sum·u·ti·c· Quid malicie fit

de eis. Agasinum dicitur cum quis gerit negocia stipē diariorum idē suoruz dominorum. laborans pro eis cum mutuat eis pecunias. cum expediuit recipientes ī certum sallarium quantū meretur labor pro iustis cau sis. unde pro non bellantibus iniuste potest accipere. ratione mutui nihil plus. alias usura est. ¶ Si usus ē mendacis in emendo uel uendendo. que solent esse ta libus cibus ꝛ potus. Et de his interroga ut habes su pra in prima parte in locis suis. in capitulo de auari/ cia. Et q̄diu stant in tali proposito utendi uidilicet mendacis periuriis ꝛ dolis huiusmodi quādo occur reret. semper sunt in mortali unde non sunt absoluen/ di nisi prius disponant se abstinere uelle ab illis. Si emit res raptas uel furatas per mare uel per terram. de qua dic ut supra in prima parte capitulo de auari cia ubi dicitur de rapina. ¶ Si emit uel uen didit diebus festuis absq; necessitate sed ex cupidita te uel fecit raciocinia librorum uel hoc fieri fecit per a lios subditos suos. de quo uide supra in prima parte .c. de tercio precepto. ¶ Si fuit mediator qui dicitur sensalis in aliquibus locis precipue in ytalia. cōtrac tuum fraudulentoz scienter. quia mortale ē ꝛ tenet ad restitutionem leso in hoc. ¶ Si mediator fuit otract9 usurarii intendens utilitatem usurarii. ꝛ ex sua magis causa tanq̄ accipientis sub usura. mortle uidetur. Et si ipse induceret ad mutuandū sub usura qui alias nō facere cogitasset. uidetur teneri ad restitutionem. ¶ Si mediator exitit in aliis contractibus. puta uendendi domos equos aut alia aīalia. ꝛ male osulit alteri pri um ī dānū ei9. ꝛ utilitatē sui ꝛ alteri9 peccat mortlr. ꝛ

tenetur ad restitutionem leso. ¶ Si in matrimoniis contrahendis mediator existens utitur mendaciis. et huiusmodi in notabile damnum contrahentium peccat mortaliter.

¶ Circa mechanicos in genere.

Capitulum. xxxix.

¶ Circa mechanicos etiã interrogatiões sunt faciende. Et primo in genere quantum ad omnes Si s. facit artẽ cuius opus est cũ pctõ vel ad pctm mortale. ut facere taxillos. seruire usurariis in usura. seruire militi in bello iniusto. In nauigio piratarum. in lenocinio. et hmõi. quia oportz q̃ ex toto omittat illã artẽ. quia alias nõ eẽt absoluendus. ¶ Si artẽ facit cuius artificium potest eẽ ad bonum uel ad malum. ut facere gladios. balistas. lãceas. uenena. et hmõi. nam si uerisimiliter põt estimari q̃ uelit ad malũ usum tũc rõ põt facere vel uẽdere facta. ut uidelicz p̃dicta in bello manifeste iniusto deseruiãt. Secus si dubitat. ¶ Si aliq̃ fecit que sunt ad malũ usum quasi semper. ut fucos facere vel hmõi. quia peccat et debet ab illis desistere. ¶ Si utit̃ mendaciis periuriis. dolis. malis mensuris vel ponderibus aut aliis fraudibus in arte sua. quia mortale est. ¶ Si diebus festiuis laborauit. de hoc dic ut supra in. i. pte in. c. de tercio p̃cepto. ¶ Si non ieiunauit cũ potuit moderãdo laborem. dic similiter ut supra.

¶ Circa mechanicos in specie. Et primo circa lanifices interroga.

Capitulum. xl.

Si uẽdidit pãnũ laneũ minus p̃ciosum pro magis

precioso·ꝛ sub uno precio· Vel unius tinctᵘre pro alia·uel habentem aliquem defectū·tanqᵭ non habentem nil minuens pretium propter hoc·quia peccatum est ꝛ plus uel minus secundum sub ꝛ supra· ¶ Si ī festis fecit lanam tondere seu tendere sine necessitate·ꝑ si nō plene soluit laborantibus·ꝛ hmōi·quia ī his pcīm ē plus uel minꝰ ꝑm materiam· ¶ Si textoribus pānī p/cium sui laboris non dedit in pecunia·sꝫ in rebꝰ diuersis puta tritico·aut blado·aut in aliis rebus· maxime cum ille non indigeat tali re·sed oporteat illam uendere pro minori precio qᵭ lucratus est·si iuste solueretur quia peccat ꝛ tenet ad restitutionem·nisi tamen prius a principio sic conuenerit qᵭ daret de hmōi pro precio tali·qꝛ cūc nō uidet deceptio·

¶ A tabernario ꝛ hospite·

Si uendidit unam speciem uini pro alia uel lim/phatum pro puro·uel ad clarificandū uinū aut ad colorem suum retinendum ꝛ hmōi· misceat aliqua nociua corporibus·uel non dedit plenas mensuras·ꝑ in taberna tenuit meretrices·ꝛ ribaldos· ꝛ lusores ad taxillos·uel aduertenter dedit bis uinum quos uidꝫ inebriari peccauit in quibusdam mortaliter·ꝛ quibusdam uenialiter·ꝛ tenetur de damnis omnibus·nec debet absolui nisi proponat ab hmōi desistere uelle·

De macellario·

Si uendidit carnes corruptas pro bonis ꝛ recentibus·quod est mortale·uel unam speciem pro alia·aut caprinam ꝑ mutonina·ꝛ hmōi·aut diminutū pōdꝰ·uel xi uncias ꝑ libra qꝛ peccauit mortaliter· et

tenetur de damnis.

¶ A pistore.

Si fecit panem nimis porosuz. ut sic ementes de/ciperet. uel fecit panem minoris ponderis q̄ de/beruz. ꝑ si accepit bonam farinam alteriꝰ ad piscēdum panē. ⁊ cābiuit. ponendo miꝰ bonā loco illiꝰ ꝑ si um miscuit nimium de furfure. peccauit mortaliter ⁊ tene tur de damnis.

¶ A sartore.

Si illō q̄ restabat ꝑ superfuit de panno ꝑ serico dato ꝓ uestitu faciendo sibi retinuit furando. illō. q̄ mortle ē. maxime si sit quid notabile. misi tm̄ il le diminute dedisset sibi mercedem laboris. ⁊ illō ca/pit tm̄ ad supplemētū. ꝑ nisi ī pacto eēt ꝯcordatū.

¶ Et si ī noctiꝰ ꝑ dieꝰ solemniꝰ. sine magna necessi tate laborat ꝑ si facit nouas iuēciōes uanitatū.

¶ Ab aurifabro.

Si uendidit. ꝑ utiť auro alchimico. ꝑ uendit auz minus purum pro magis puro. quia mortaliter peccat. ⁊ tenet̄ de damno. Si emit calices sacros nō conflatos pro se ab illis quos non nouit iustos. ꝑ iu sto titulo eos possidere. qz ꝓhibetur. ⁊ ergo mortale. Similiter si aliqua alia ornamenta ex auro ꝑ argento maxime ad ecclesiastica pti nēcia ad hmōi emit.

¶ De cerdone.

Si uendidit unam speciem corei ꝓ alia miꝰ bo na. ꝓ sotularibꝰ ⁊ aliis.

¶ A locatore equoz.

Si uēdidit ferrū ꝓ calibe. ꝑ malū ferrū ꝓ bono. Si scīēter equū locauit periculosuz ꝑ defectuosuz

ꝛ hmõi. qz ultra pctm̃ tenet de dãnis leso. Et sic dis/
currere per singulas artes. ¶ Ab histrione
¶ Si fecit representationes aut iocos i uerbis l' fac/
tis turpia ostinẽtes. l' si fecit hoc i ecclesiis l' di/
nis officiis l' tpib9 indebitis. qz pctm̃ ẽ plus l' minus
ꝑm sub ꝛ supra. ¶ Ñ musico.
¶ Si citharisauit aut fistulauit ad congregationes
illicitas. uel in ecclesia in organis pulsauit bal/
latas uel coreas. uidetur mortale in pulsante. ꝛ in hoc
procurante.
¶ Ñ seruitoribus uel collaboratoribus in quocunq;
artificio
¶ Si infideliter cooperati sunt. i. nõ bono modo. ex
incuria ꝛ negligẽtia. l' nõ tm̃ q; tũ omode potue/
runt. qz pctm̃ est. ¶ Ñ rusticis ꝛ agricolis.

Capitulum. xli.

¶ Si non credidit saltez explicite articulos fidei
ꝛ alia misteria q̃ communiter solenniſat eccle/
sia. ut incarnatiõez. passionẽ. ꝛ resurrectionem
ꝛ sacramenta ecclesie ꝛ hmõi. ¶ Si nescit orationez do
minicam. s. pater noster. ꝛ simbolum apostoloruz. ꝛ de
cem precepta. quia scire tenetur. ¶ Si non bene serua/
uit festa ꝛ ieiunia ecclesie cuz tamen potuit ꝛ si non au
diuit missam saltem diebus festiuis. ꝛ si confessus est.
neq; communionem recepit ad minus semel in ãno qz
ad illa tenetur. ꝛ ergo peccauit mortaliter. ¶ Si tenuit
ꝓprios filios ad baptismũ l' confirmatiõez. qđ ẽ ꝓbi/
bitum. ꝛ ergo pctm̃. ¶ Si mẽdaciis usꝰ ẽ. piuriis. ꝛ blas
phemiis. l' ebrietatibus. quia in omnibus mortale est.
¶ Si ad meritrices accessit. quod aliqui ex ipsis non

credunt esse mortale. nec tamen excusat eos ignorãtia
¶ Si decimas non soluit secundũ ꝺsuetudinem loci.
quia peccauit ⁊ tenet' satisfacere de preterito. si sibi nõ
remittitur uel quietetur. uel etiam si obligationes ꝑm
consuetudinem loci non dedit nisi etiam presbiter vel
curatus suus sibi eas remitteret. ¶ Si excommunica
tus non curauit absolui. sed ingessit se diuinis. uel con
tempsit uitare excommunicatos. quia mortale ẽ. ¶ Si
nocumenta aliis fecit per se uel per familiam suam uł
animalia sua que forsan permisit discurrere per sata
aliorum. ¶ Vel intrare prata aliorum ibi pascen
do. ¶ Vel si mutauit terminos possessionum uel
arando addidit terram uicini agro suo. ¶ In his
peccauit secundum quantitatem damni qꝺ fecit uł qꝺ
intendebat facere. ⁊ tenet' ad restitutionem illi. ¶ Si
dolum commisit in agricultura uel notabilem negligẽ
tiã in ꝺamnum patroni. ut non fumando ł culcinãdo
uel seminando. aut fructus terre colligendo tempore
debito propter quod perierunt uel ager destructus ł
desolatus est. uel nimis fatigãdo boues uł equos vn
de destruunt' ⁊ precipue cum usus est eis magis ad lu
crum suum q̃ ad lucrum patroni. quia mortaliter pec
cauit. ⁊ tenetur de damno. ¶ Si tenens possessionem
ad fictum male tractauit uel partiarius non reddidit
dominis de quantitate tota eis debita. fingens se mi
nus recolligisse. Vel si animalia tenens ad socidaz nõ
respondit ex integro de lana. caseo. uel fetibus. ⁊ huius
modi. In his peccatum est mortale uel ueniale sc̃ꝺm
quantitatẽ damni. ⁊ tenetur ad satisfactionem Si die
bꝰ festiuis laborauit p̃cipue tpe messis uel uinꝺemie.

sine magna necessitate·uel portauit ligna uel alia uict
ualia dominis suis·uehendo cum equis ꝛ plaustris· ꝛ
huiusmodi·quia mortale uidetur· ¶ Si uacauit uani/
tatibus ut coreis. ludis uel tabernis·ꝛ hmõi·ꝛ quomo
do ꝛ quando· ¶ De gubernatione familie scõm ꝑcep
ta dei ꝛ ecclesie interroga ¶ De superstitiõib9 ꝛ falsis
opinionibus que solent abundare in eis similiter iter/
roga diligenter·secundum q̃ habes supra in prima p
te·in·c·de primo precepto·de uotis implendis ſ non
ꝛ de aliis generalibus ꝓut uidebitur expedire·

¶ De pueris ꝛ puellis.

Capitulum. ·xlii·

Interrogandi sunt pueri de mendaciis·de per
iuriis·de uotis·que non tamen obligãt si a pa
rẽtib9 irritant. ꝛ cum fiunt añ ãnos puberta
tis· De missa non audita in festis· De ofessiõe ꝛ omu/
nione semel in ãno·fienda· De irreuerẽtia ad parentes
De rixis quia si uerberauit clericum cum fuerit doli ca
pax·est excommunicatus· De furtis factis· De rebus
parentum uel magistrorum suorum seu etiam aliorum
De detractiõib9 ꝛ turpib9 uerbis libenter auditis et
dictis· De otumeliis ad ĩuicem· De inuidia ꝛ aliis pro
ut expedire uidebit̃ plꝰ uel minꝰ ꝑm etatem ꝛ sensuꝫ ꝛ
precipue de uitiis carnalibus cũ masculis ſ femellis ſ
per seipsos commissis·que hodie habundant in ipsis
propter malas societates·ꝛ quãdoq̃ ex malis exem/
plis parẽtũ seu aliorꝫ sub quorꝫ regimine sunt Sed cũ
hmõi cũ magna cautela ꝛ a lõge interrogentur ab ip/
sis ne discãt q̃ ignorabant· Et mꝰto magis seruandu

est hoc circa puellas. De omnibus predictis si creduntur habuisse tunc usum rationis iudicandū ē de mortali uel uenali secundū regulas p̄dictas.

¶ Circa clericos in communi.

Quolibet clerico interrogari potest cum expedire uidetur. ut sequitur. maxime cum persona est ignota. Si uidelicet accepit aliquem ordinem per symoniam. quia per hoc peccauit mortaliter et est suspensus. ⁊ secundum iura antiqua non p̄t ministrare in suscepto uel ulterius promoueri. nisi prius per papam dispensetur quod est uerum si fuit conscius symonie. quia si sic. potest etiam per alium dispensari secum. alias enim semper peccaret mortaliter. nec excusat ignorantia iuris. Hec Ray. ¶ Si recepit aliquē ordinem licet non per symoniam tamen a symoniaco in ordine uel dignitate. siue occulte siue manifeste. est suspensus ⁊ indiget dispensatione a papa. Sed cū ignorat factum .i. ipsum esse symoniacum. excusat a peccato exequendo officia sua. sed cum certificat non potest exequi sine dispensatione. ¶ Si suscepit aliquem ordinem a symoniaco in ordine conferendo. uel cum ī beneficio similiter est suspensus. Secus tamen si symonia non est notoria dum autem nescit. ipse excusatur. modo predicto. quando autem certificatur. tunc iditur dispensatione pape. alias enim non possz exequi illum ordinem ¶ Si recepit ordinem habens aliquā irregularitatē puta qz fuit homicida. mutilator. illegitimus. ⁊ hmōi. ⁊ hoc absq; dispensatione quia peccauit mortaliter nec potest exeqm absq; dispensatione.

¶ Si recepit ordinem excommunicatus. suspensus

uel interdictus quia peccauit mortaliter·⁊ non habet executionem· Idem si existens excommunicatus vel i/ terdictus ut supra ⁊ cum habens ordinem ministrat illo·utputa cantando euangilium cum sit dyaconus· ⁊ huiusmodi q̄diu fuerit in aliqua predictarum sen/ tenciarum·quia similiter peccauit mortaliter ⁊ est irre/ gularis secundum Raymundum·nisi tamen ignoranti a facti eum excusaret· ¶Si recepit aliquem ordi/ nem in peccato mortali scienter·quia peccauit mortali ter· Idem quotiens exequitur officium alicuius ordi/ nis in mortali·ut accolitatus subdyaconatus·dyaco natus ⁊ cetera·uel aliud sacramentum solenniter minis trando·ut baptisando·communicando uel confessio/ nem audiendo·⁊ huiusmodi· Hec Thomas. ¶Si extitit publicus concubinarius·uel alias notorius for nicator·quia est suspensus ab executione officiorū su/ orum precipue a celebratione misse·⁊ si exequit sic sus pensus efficitur irregularis indigens dispensatiõe pa pali·alias enim non potest exequi·hec Hostien· ¶Si non portauit tonsuram ⁊ habitum clericales·ex leuitate uel lasciuia uel qua de causa·quia uidet mor tale· ¶Idem si exercuit negocia secularia·iungendo se mercatoribus faciendo ut ipsi·uel si tenuit tabernā uel lusit ad aleas·uel taxillos uel immiscuit se turpidi nibus uel enormitatibus cum feminis· ¶Si cū ex equitur officium ordinis non utitur debitis ornamen tis·ut subdiaconatum faciendo sine manipulo·dya/ conatum sine stola·⁊ huiusmodi quia in quolibet bo rum ē mortale si scienter dimittit·nec excusat eum igno rãcia iuris· ¶Si existẽs in sacris·s·i subdyaconatu

ꝙ supra dimisit horas canonicas· quia quotiens ob/
misit aliquam horam· etiam beate uirginis ex negligē
tia cum dicere potuisset·peccauit mortaliter ¶ecus si
ex obliuione·sed tunc ꝙcito recordatur debet obmis/
sa recuperare· secus etiam si obmisit ex impotentia in
firmitatis. ¶Si in dicendo horas alias exercitijs
se occupauit manualibus· ut faciendo aliquod opus
manuale quia non satisfecit precepto ecclesie·
¶Simente ad alia voluntarie uagatur in legendo ho/
ras·hoc non curans ꝙ sic quasi per totum officium p
manens·uidetur mortale·¶Sec9 si proponit intendere
sed distrahitur·ꝙ cum aduertit displicet ei· secundum
ꝺe· ¶Si recepit ordinem sacrum ante legittimaz eta
tem·puta subdyaconatum ante·xviii· annum·dyco/
natum ante·xx·annum·ꝙ sacerdotium ante·xxv·annū
sufficit tamen annum inchoatum fore·quia mortaliter
peccauit·nec debet exequi officium illius ordinis ante
legittimam etatem non tamen efficitur irregularis se/
cundum communem opinionem· ꝙuis grauiter pec/
cet· ¶Si in confessione uel collatione sacramento/
rum obmisit debitam materiam uel formam uel ritum
quia in quolibet horum est mortale siue ex certa scien/
tia faciat·siue ignorantia crassa·uel notabili negligen/
tia·¶am inde sequitur magnum periculum ꝙ irreuerē
tia magna dei ꝙ sacramentorum·¶ic etiam interrogā/
di sunt de formis·si scitum precipue baptisimi ꝙ euca/
ristie que sunt maioris ponderis·de quibus ꝙ de ali/
is formis habes infra ·c· ultimo· ¶Si sacerdos ex
istens cōmisit aliquā symomā puta audiēdo confessio/
nes ꝓ pecunia habēda·alias nō auditur9·baptisādo

communicando·inungendo·ꝛ similia faciendo semper pro pecunia·similiter etiaz uendendo sepulturas quia semper symonia est ꝛ mortale· ¶ Si notoriis peccatoribus dedit sacramentum eucaristie uel alia sacramenta non penitentibus uel si occultis peccatoribꝫ quos ipse tamen nouit·denegauit publice eucaristiam uł alia sacramenta. quia in utroqꝫ uidetur mortale· ¶ Si celebrauit missam cum mortali peccato non confessꝫ licet tamen contritus·quia mortaliter peccauit·nisi alia qua necessitate instante ꝛ si sacerdos copiam tunc non haberet·qz tunc sufficeret contricio cum proposito cōfitendi sed sine contritione celebrans semper mortaliter peccauit·hec Thomas· ¶ Si celebrauit non dictis matutinis quia mortale est· ¶ Si dicendo missam non consecrauit ex hoc putans euadere peccatū mortale grauissimum est peccatum· ¶ Si celebrauit ad uenefica ꝛ maleficia celebranda uel fienda·quia mortale est graue· ¶ Si non dixit integre sed dimisit aliq̄s notabiles partes misse ex ignorancia uel festinancia p̄cipue in canone·uel si dicit uerba ꝛ non intendit consecrare·uel si non sumpsit sacramentum·Item si non ieiunus celebrauit· Si plures missas dixit in uno die i casu non concesso· Si non in azimo sed fermentato pane consecrauit· Si cum hostia quasi corrupta uł uino acetoso aut putrido celebrauit· Si semper in missa occupatus est uanis cogitationibus ꝛ hoc uoluntarie nichil curās de attencioe· ¶ Si non posuit aquā cū uino i calicē ex ignorancia ꝛ certa scientia·quia in quolibet predictorum est mortale· ¶ Si non diligenter seruauit eucaristiam sub cera propter quod deperditur

uel a muribus deuoratur·uel si non renouauit ut debu
it ꝙ sic efficitur hostia cõsecrata putrida·uel a uermi
bus corrosa·ꝙ inde uermes generantur. ¶Si nõ de
fert eucaristiam ad communicandum infirmos aper
te ꝙ cum lumine ac modo debito. ¶Si euomuit eu
caristiam uel ebrietate uel alia de causa. ¶Si dedit ĩ/
firmo pacienti uomitum ꝙ hoc scienter. ¶Si stilla san
guinis ex calice cadat in terrã uel super altare. ¶In his
omnibus frequenter est mortale non tamen semper.
¶Si nimis raro celebrauit precipue in magnis solen
nitatibus·uidetur mortale secundum Tho. ¶Si pro
misit alicui dicere missam recipiens elemosinam. ꝙ nõ
intendit facere·uel negligit quia uidetur mortale. Si
habẽs pollutiõez nocturnã ex cã ubi fuit mortale ubi
dubitaꝫ fuisse mortale ꝙ die sequenti imediate celebra/
uit·uidet mortale ꝑm Thomã uel secundum petruz de
palude·quando sic incontrieꝫ celebrat. Uenialiter au/
tem peccat·si ex causa uenali fuit facta pollutio. nisi
tamen subesset aliqua necessitas. ¶Si audiuit cõfessi
onem alicuius non habens auctoritatem ab aliquo
quia mortale est. ¶Si absoluit a casibus a quibꝰ nõ
potuit ex certa scientia seu ignorantia crassa·qz mor/
tale est. ¶Si intromisit se de dispensatione uotoꝝ
uel absolutione ab excommunicatione maiori absq;
speciali commissione ꝙ licentia·quia mortale est. ¶Si
posuit se ad audiendum confessiones ignorans ꝙ nes
ciens discernere inter mortale ꝙ ueniale. uel inter mor
talia communia·quia uidetur mortale. ¶Si ab/
soluit quẽ nouit excommunicatũ maiori excõicatiõe

a peccatis·quia non potuit ꝛ ergo mortale· ¶Si absoluit eum qui non uult abstinere a peccatis mortalibus uel non satisfacere ut debet ·quia mortale est·

¶Si reuelauit peccatum auditum in confessione· ꝛ maxime cognoscenti illum sine licentia illius·qz mortale est· ¶Si nimis festinauit in audiendo non sufficienter interrogando· ¶Si in perplexis casibus periti ores se non consuluit· ¶Si incautus fuit in iniungendis penitentiis·uidelicet si nimis paruas ꝑ nimis magnas dedit· ¶Si interrogauit de his de quibus nō debuit ut nomen persone cum qua peccauit sine causa necessaria·uel incaute de turpibus· ¶Si predicauit in peccato mortali existens· quia totiens quotiens hoc fecit peccauit mortaliter·secundum Thomam· ¶Si ꝑdicauit aduertenter mendacia quia mortale est secūdū Tho· ¶Si predicauit scādalosa unde concitantur seditiones in populo· ¶Si predicauit indulgentias indiscretas· ¶Si predicauit propter pecuniam sibi promissam uel datam·quia mortale est ꝛ symonia·

¶Si predicauit propter inanem gloriam ibi constituendo finez·quia mortale est· ¶Si predicauit sine licentia superioris· ¶Si dicit nimis curiosa allegando poetas ꝛ philosophos· frequenter· ¶Si dicit fabulosa ꝛ prouocantia ad risum ¶Si ab huiusmodi se non abstraxit cum potuit·sed magis se imersit peccauit mortaliter ¶Si nimis familiaris est in cō uersando cum mulieribus uisitando eas sine cā aut necessitate propter quod multi scandalisantur·ꝛ ipse uolunt·quia posset esse mortale· ¶Si uisitauit monasteria monialium sine legittima causa·

uel ex qua causa hoc fecit interroga ꝛ secundū hoc iu/
dica. ¶ Si cognouit carnaliter illam quam in confes/
sione audiuit uel baptisauit uel confirmauit aut com
matrem suam uel similem quia grauissimum scelus est
ꝛ casus reseruatus episcopis. ¶ De aliis inbonest
atibus īterroga prout uidebit expedire. ¶ Si uest
es sacras calices ꝛ alia pertinentia ad cultum diuinuꝫ
non conseruauit munda ꝛ decenter apta. ¶ Itē si bñ
dictionem mense ꝛ gratiarumactiones non dixit. qui
a dicere tenetur xliii. dis. nō licet. ¶ Si nō fuit mo
destus in aspectu respiciendo frequenter hinc īde mu
lieres uel uana. que multuꝫ scandalisant personas. Si
militer in incessu auditu ꝛ hmōi. ¶ Si non obedi/
uit mandatis iustis prelatorum suorum ꝛ sentētis eo
rum. quia si contempsit ea mortale est. ¶ De aliis pec
catis singul' īterroga ꝓut habes supra.
¶ Circa beneficiatos ꝛ canonicos.

Capitulum. ·xliii·

¶ Si beneficium simplex aut curatum obtinet p
symoniam cuius ipse fuit conscius. quia non
potest nisi per papam dispensari ꝙ illud reti
neat. Si autem eo ignorantie posset etiam per alū dis
pensari. non tamen per eum cum quo est commissa. Si
ue tamen sciat siue ignoret symoniam commisisse. o/
portet renuntiare illi beneficio si non secum dispensa
tur. quia alias furtiue teneret. ymo continue staret in
mortali ꝓpꝫ hoc sciunt nec fructꝫ illiꝫ beneficii habe
re possꝫ sꝫ teneret restituere. deductis expēsis i utilita
tē bñficii. ꝛ hoc maxīe de symonia per munꝫ a manu
Si āt symonia ē notoria. suspēsꝫ ē quo ad executionez

ordinum. Sed dispensari potest per episcopum. si cui eo non est commissa symonia. Si est occulta est suspensus quo ad se quia sine mortali non exequitur. dui tamen tenet tale beneficium. alias est suspensus quo ad ordines. ¶ Si recepit beneficium simplex uel curatū per preces carnales id est pro indigno porrectas cui esset male uite. ꝛ huiusmodi. uel per obsequium temporale factum collatori ipsius beneficii. qꝛ peccauit mortaliter. ¶ Si beneficium curatum per preces suas recepit. ꝛ si alias dignus fuit uel sit. quia tales preces estimantur pro indigno. tanq̄ ambitioso. ꝛ presumptuoso. quia commisit symonia. unde est mortale hec Tho forte tamen non tenetur renunciare. Pro beneficio autem simplici licet porrigere preces per se si alias ē dignus uel etiam pro beneficio in generali intendens ad sui sustentationem non ad curam. nec magis curatum petens q̄ aliud. ¶ Si querit uel habet beneficium non intendens clericari sed uxorari. ꝛ interim gaudere de fructibus beneficii. uidetur usurpatio rerum ecclesiasticarum. ꝛ contra intentionem dotantium ecclesias ꝛ ideo graue peccatum. ¶ Si non fuit electus a patronis uel collegio ꝛ confirmatus per superiorem ad quē spectat siue per episcopum instituty. sed de mādato domini temporalis uel per potenciam accepit. Et dicit intrusus. quia fur est ꝛ latro nec potest aliquid disponere de temporalibus ūde nec absoluere nec sacramēta ministrare potest parochianis talis ecclesie. seo in quolibet actu huiusmodi peccat mortaliter. ¶ Si renunciauit alicui beneficio qō habet eo pacto q̄ det o sanguineo. P ꝓpter pecuniaꝫ sibi datam. qꝛ symonia

est·⁊ mortale in utroq; nec potest ille retinere tale be/
neficium sic sibi collatum· ¶Si fecit ꝯmutationez sui
beneficii uel ecclesie cū beneficio alteri⁹ uel ecclesia cō/
ueniendo inter se absq; iudicio superiorum ad quos
spectat collatio beneficiorum·quia symonia reputat⁹
De hoc ⁊ de aliis symoniis·uide plen⁹ in summa·iii·
parte ti·primi· ¶Si recepit beneficium exñs illegitti/
mus absq; dispensatione·quia contra iura recepit· vn
de hoc tenere non potest·potest tamen in hoc dispen
sare·de simplici beneficio episcopus·de curato autem
uel dignitate solus papa·Si fuit electus p symoniaz
quia non ualet electio·uel si ipse elegit per symoniam
aliquem·uel ad episcopatum uel canonicatum ul' aliā
ecclesiam·ut clerici collegiatarum ecclesiaz faciunt·uel
si elegit alias indignum ad prelaturam·ut ignorantez
uel publice maluz ex amicicia·⁊ huiusmodi·quia mor
tale est ⁊ grauissimum·⁊ omnia mala que sequntur ex
hoc ei imputantur· ¶Si male tractauit beneficiuz
uel ecclesiam suam·ut edificia eius ruere l' possessiōes ī
culcinari ⁊ alias res eius perire permittens·quia mor
taliter peccat·⁊ tenetur ad satisfaciendum si tamen cō
mittit notabilē negligentiā ⁊ sit notabile damnum·
¶Si fructus beneficii non bene expendit·uidelicz ul
tra sustentationem suam subueniendo cum ipsis pau/
peribus· ¶Si dilapidauit fructus benficii sui in cō
uiuis turpib⁹.uel dedit non indigentibus consangui/
neis suis·quia mortale est·Secus si consanginei indi/
gerent·quia ita bene faceret elemosinam ipsis dando
sicut alis pauperibus· ¶Si plura beneficia habē
tia curam tenet absq; dispensatione quia fur ē ⁊ latro

Dam habens unum beneficium cum cura·si recipit se/
cundum·eo facto uacat primum ipso iure·extra de p
bē·non multa·ꝛ hoc postꝙ habuit possessionem pac
ficam secundi·uel habere potuit·ꝛ fructꝰ eius percipit
alias enim non uacaret primum·extra de preben·sicut
li·vi· ¶ Si habens prebendam habentē dignitatē ꝛ
sine cura animarum·si recipit secundam similem· uacat
prima·extra de preben de multa· Et in isto casu ꝛ in
priori tenetur ad satisfactionem fructuum si receperit
¶ Si habens beneficium unum uiolenter occupat se/
cundum·uel per se scienter intruditur·similiter primus
perdit·ꝛ si quod ius habeat in secundo·etiam perdit
ꝛ uacat illō secundum·ut extra de preben·eū qui·li·vi
¶ Item non potest quis habere dignitatem cū prebē
da absꝙ dispensatione pape· ¶ Item quicunꝙ reci
pit dignitatem uel personatum uel officium uel bene
ficium cui cura animaꝝ est annexa·si ante obtineat si
mile cum sit priuatus primo ut dictum est·si nō dimit
tit illud primum absꝙ mora in manus ordinarii i cu/
ius episcopatu est·ipso iure est priuatus etiam secun/
do·ꝛ est inabilis ad sacros ordines·ꝛ ad quodcunꝙ
aliud beneficium per extrauagañ Io.xxii· ¶ Itez absꝙ
dispensatione non potest quis tenere plures eccle
as uel prebendas·que tamen non habent curam aīa/
rum nisi in quinꝙ casibus·Primus quando sunt ita te
nues ecclesie ꝙ neutra earum sufficeret ad sustentatio
nem/ Secundus·si una dependet ab altera· ¶ Tercius
propter raritatem clericorum· ¶ Quartus si ecclesia est
annexa prebende uel dignitati· ¶ Quintus si unam ha/
bet intitulatam ꝛ aliam commendatam· ¶ Sed talis

commenda de parochiali ecclesia non potest fieri·nisi
illi qui attigerit xxv·annum ⁊ fuerit sacerdos· ⁊ tali
non potest committi nisi una ex euidente necessitate ℓ
utilitate·que tamen commendatio non durabit nisi p
sex menses·ut extra de elec·nemo·li·vi· ¶Si habz plu
res ecclesias uel prebendas habentes curam animaruz
absq; dispensatione pape·fur est ⁊ latro·⁊ continue ī
mortali·nec episcopus potest dispensare in huiusmo/
di·Similiter est si habet per dirpensationem pape· sz
surrepticie puta quia petendo unuz tacuit de alio qō
habebat. uel quia dicit se habere etatem cum non ha/
beret ⁊ huiusmodi· ¶Idem etiam iudicium est si p dis/
pensationem episcopi habet plura sed simplicia sed
ad superfluitatem uel etiam per dispensationem pa/
pe simplicia uel curata·cum unum sibi sufficeret· ¶Si
fuit nimis facilis dispensando in ieiunus ecclesie·¶Si
elemosinas extorsit a subditis ad quas non tenebat·
¶Si questores mendacia permisit dicere in ecclesia
sua·⁊ quod peius est si pactum fecit cum eis de quota
¶Si secundas nuptias benedixit scienter· ¶Si pmi
sit xp̄ianas nutrices seruire in domibus iudeorum·
Si sortilegos ⁊ diuinatores sustinuit in parochia sua
¶Si permisit ludos uel malas consuetudines inuales
cere in parochia sua non obuiando illis quantuz po
tuit/ ¶Item si clerici manifestis usurariis alienigenis
non oriundis de terris ipsorum ad fenus exercendum
domos locauerint·uel alio titulo concesserint·ipso fac
to sunt excommunicati· nisi sint episcopi ⁊ supra ex/
tra de usu usuariorum libro sexto· ¶Item
clerici scilicet archidyacon·decani·plebani·prepositi

cantores ⁊ alii clerici personatū habentes · ac etiā sa/
cerdotes qui audiūt in scolis leges ⁊ phisicā p⁹ duos
menses · si non dimittunt huiusmodi lectiones · sunt ex
communicati extra ne cle · uel mo se · se immisc · ne · c · sup
specula · De hoc uide pleni⁹ · in · ii · parte summe · ti · iii · c ·
ii · ¶ Item clerici qui inducunt aliquē ad uouendum ℓ
iurandum ℓ fide interposita seu alias ꝓmittēdū · ut se
pulturas apd̄ eos eligant · ⁊ iam electam non īmutent ·
sunt excommunicati · nec possunt absolui citra sedem
apostolicam · nisi in articulo mortis · extra de pe · cupi
entes · ¶ Idem de religiosis ut infra · ¶ Si spōte partici
pauerit cum excommunicatis a papa · ¶ Itē clerici q
scienter excōmunicatos a papa ī officiis eorum recepe
rint sunt excommunicati · ⁊ absolutio eorum solu⁊ ad
papa⁊ spectat · extra de sen · ex Significauit · de hoc eti
am uide · iiii · parte summe · ti · i · c · ¶ Item falsantes lite
ras pape · uł falsis scienter utentes · etiam remouentes
solū unam literā de bullis pape sunt excommunicati ·
⁊ absolutio eo⁊ pape reseruatur · ¶ Item clerici sepe/
lientes in ecclesus uel cimiteriis excommunicatos a iu
re uel usurarios manifestos · uel nominatim interdict/
os tempore interdicti · ī casib⁹ non confessis sunt excō
municati · extra de sepul · c · i · in cle · de hoc etiam uide in
iiii · parte summe · t · i · c · Sepelientes etiam illos qui se
occiderunt uoluntarie uel qui in torneamentis mortui
sunt in cimiteriis · peccant mortaliter · sed non sunt ex/
communicati ·

¶ Circa religiosos ⁊ rligiosas.

Capitulū. xliii.

Circa religiosos · si sunt ordiati īterrogare poces

de his de quibus supradictum est· de clericis in com/
muni prout uidebitur expedire· Si uero sunt benefici
ati· q̄ in ecclesiis curatis· interroga de his que habes ī
capitulo precedenti· Sed ultra predicta etiam de infra
scriptis que sunt eorum propria interroges· q̄ primo
¶ Si fuit receptus ad monasterium per symoniam·
quia mortale· Sed si fuit symonia mentalis tantum·
penitentia aboletur· Si autem pecunialis· scilicet quia
monasterium exegit tantum uel tantum pro ingressu il
lius· nolens aliter eum recipere· q̄ ipsi uel parentes aut
propinqui eius tantum dederunt uel etiam minus se/
cundum pactum· nisi forte monasterium esset tenue· et
haberet personas sufficientes secundum facultates et
redditus suos· uel esset adeo tenue q̄ esset illi necesse
prouidere· nam tunc in ingressu illius licet petere q̄ pa
ctum de temporalibus de quibus debeat uiuere uel di
cere illi· Partes fer tecum si tu uis uiuere mecum secun
dum hostiensem· q̄liquos alios· Si autem monaste
rium est pingue q̄ satis habundans· tunc ultra pecca /
tum sic ut prefertur commissum recipiens q̄ receptus
uel recepta debēt expelli de illo monasterio· ut extra
de symonia· quoniam· ¶ Potest tamē episcopus in
hoc dispensare scilicet ut non expellantur de monast/
erio hec Raymū· q̄ Guill· Precipue talis symonia so
let reperiri in monialibus modernis ubiq̄ terrarum·
¶ Si ingressus est religionem non pura intentione· s·
seruiendi deo· sed alia causa sc̄z non laborandi· Vel si
monialis quia non poterat nubere· Vel quia parētes
posuerunt ipsam in monasterium ea inuita· licet enim
male fecerit· potest q̄ debet mutare intentionem suam

sc̄z ut ibi uelit manere ad seruiendum deo· ⁊ sic erit in bono statu· Dequaq̄ cōsulendum est ei ne per dispensationem exeat monasterium· quia non uidetur tutus secundum conscientiam suam· nam magis dissipatio est q̄ dispensatio· ¶ Si recipit ecclesiam parochialez a quocunq̄ cum non attigisset· xxv· annum absq̄ dispensatione pape· super etatis defectu· quia nulla ē cō cessio ⁊ nullum ius ibi habet· extra de elec· licet canon libro· vi· ¶ Item si infra annum computandum a die assumpti uel assignati sibi regiminis ecclesie· nō facit se ad sacerdotium promoueri· quia ipso iure est p/ natus extra eodem titulo· ⁊ c· quo supra ¶ Istud tamen non extenditur ad ecclesias collegiatas ⁊ non habentes curam nec ad assumptos ad illarum regimen· ut extra de elec· statuimus libro· vi· ¶ Possunt tamen etiam episcopi dispensare cum his qui habent ecclesias parochiales· ut usq̄ ad septennium literarum studio insistens promoueri non teneantur nisi ad ordinem subdiaconatus· quē tamen nisi infra annum suscipiant· sunt ipso facto priuati tali beneficio· Et in dicto tempore illis ecclesiis prouideatur· ut extra de elec· po· cum ex co· li· vi· Si habēs q̄cunq̄ beneficiuz simplex ⁊ quātūcūq̄ paruū· nō dixit horas canonicas ōni die q̄ peccat mortl'r si obmisit ex negligentia crassa etiā si nō sit i sacris ordīb9 ostitut9· Sec9si ex infirmitate obmisit· ⁊ tn̄ tenet residere psonaliter i rēsidētia bñficii sui· nisi ex cā notabili ⁊ rōnabili eps dispēsarz secū ad tēp9 Si canonic9 p̄ alij9 cleric9 recepit quotidianas distributiones q̄d̄ āt̄ intereūtib9 horis cū nō interfuit q̄ furtū omittit· ⁊ tenet restituere· ¶ Si cū nō possz p se curā exercere non

posuit ibi loco sui ydoneum qui bene officiaret·ꝫ malum aut ignorantem·qui exemplo suo scandalisabat subditos·ut quia fuit notorius fornicator uel lusor·ꝛ huiusmodi·uel qui nescit debite ministrare sacramenta ꝛ confessiones audire·quia peccat mortaliter quinymo omnia mala que sequuntur ei imputantur ꝙ si nō potest inuenire ydoneum·per se exerceat·uel si nō potest aliter prouidere renunciet beneficio· ¶Item non licet prelatis sub precio uel annuo censu concedere uices suas seu iurisdictionem quia spirituale ē· extra ne prela·in su·capitulo·i·ii·ꝛ·iii·puta·ut si diceret Concedo ut exerceas uices meas·uel talem iurisdictionem ꝛ totum lucrum sit tuum·sed tu dabis mihi tantuz·quia illicitum est·Sed committendo uices suas pure·luz cō stituere ei sallarium·ii·q·ii·caritatis·puta dicēdo·Dabo tibi tantum pro sallario tuo·ꝛ totum lucruz sit meum hec Inno. ¶Item si alienauit res ecclesiasticas·ut mobilia sicut sunt calices·ornamenta·ꝛ huiusmodi aut immobilia·ut sunt possessiones agri·ꝛ huiusmodi·ꝛ hoc sine necessitate uel maiori utilitate·uel non seruata forma iuris ꝛ huiusmodi·quia grauiter peccauit

¶Item de exercitio cure animarum īterroges·quo modo scilicet se habuit in audientia confessionum· in collatione aliorum sacramentorum·ꝛ uisitatione infirmorum ꝛ huiusmodi ꝛ precipue si unq̄ defecerunteis sacramenta cum expediat· ¶Quomodo etiam se habuerunt in ammonitione subditorum· in correctione uiciorum precipue quo ad notorios peccatores·ut cō cubinarios· habentes inimicicias vel usurarios· et huiusmodi·non cōfitentes annuatim·ꝛ nō ꝯmunicātes si

ammonuit quantum potuit significando episcopo cū per se eos ad hoc non potuit inducere·⁊ huiusmodi· nam oues ex negligentia perdite·ab eo requirentur· De quibus ⁊ supradictis ⁊ aliis huiusmodi·habes satis in tercia parte summe·titulo primo· ¶ Si alie/nos parochianos audiuit in confessione non habens auctoritatem specialem ipse uel confitēs·quia nō potest illos absoluere· ¶ Item si emit aliquas res immobiles de fructibus ecclesie qui debent remanere· Unde si emit nomine alterius ut sic possit dare uel legare cui uellet fraus est ⁊ furtum·⁊ tenetur ad restitutionem· ¶ Item si indulgentias per se dedit cum non possit· uel plures dixit habere in ecclesia sua q̄ habet· ⁊ hoc ob questum·quia mortale est· ¶ Si reliquias nouas exhibuit populo uenerandas·non ab ecclesia approbatas· ¶ Si nimis fuit facilis ad dispensandum in mortali Sed si intrauit monasterium dissolutum non uiuentium regulariter·querat sibi mutare locum cū dispensatione si ea indiget·Si autem non potest illud facere maneat ⁊ non sequatur turbam id est alios nō observantes regulam·⁊ seruet ipse uel ipsa regulam suaz secundum ordinem suū·Si tamen induci potest q̄ mutet locum melius est pro eo uel ea· ¶ Si ingrediens monasterium tacuit impedimēta que habuit·⁊ hoc scienter puta erat seruus uel habebat occultam infirmitatem·aut fuit alterius religionis professus. aut coniugatus aut debitor in multis·⁊ huiusmodi·qz peccauit mortaliter·precipue si sciebat talem non posse recipi·uel interrogatꝰ de his mendacium dixit·Et p̄t ⁊ debet de monasterio expelli. si aliter prouideri non p̄ot

¶ Si habebat uotum artioris religionis · quia quere re debet prius dispensationem si ītrare uult aliam mi nus strictam · dum tamen fuerit obseruantia in illa · vl̄ potest ire ad aliam equalem uel maiorem sine dispen satione pape · De mendicanti tamen ordine uno ad a lium mendicantem · Vel de mendicante ad monachalē non potest sine dispensatione pape · nisi solum ad car tusiam · ¶ Si induxit aliquem ad religionem p symo niam uel per fraudes puta asserendo ibi bñ seruari ō nia · quod tamen non fit uel dicendo se ad nihil ul̄ mo dicum obligari reticendo austeritatem religionis · quā alter non intendit seruare ⁊ huiusmodi · quia mortali ter peccat · ¶ Illos etiā qui uolentes ingredi ad locū reli giosoꝝ bene uiuentium auertunt ⁊ trahunt eum ad se ut aquam alterius ad suum molendinum · ifamātes a lios ⁊ crimina eis imponentes · ac occupatiōes illoꝝ iutiles · asserentes suas bonas ⁊ in tercū celuꝫ se extol lentes · ut sic talem attrahant ad monasterium eorum certum est non euadere damnationem eternam · nisi a/ criter penituerit quia contra caritatem contra iusticiā ⁊ ota sacrā scriptura faciunt ·

Suo ad uotum paupertatis ·

¶ In religiōe existēs seruaut uotū paupertatis · ni hil propriuꝫ retinēs · l̄ retinere deliberās · quia si habuit propriū q̄tūcunq̄ paruū est · peccaut mortali ter · ⁊ totiēs quotiēs habere ꝓponit · Dicit̄ āt ꝓpriū qđ celat̄ superiori suo · ut si habeat ⁊ teneat pecuniā l̄ uestē nesciēte ꝑlato suo · l̄ si sciat · tñ ota uolūtatē ⁊ li/ cētiā ipi9 · Vl̄ si de licētia ⁊ uolūtate ei9 nō tñ parat9

est sibi reddere ꝙ tradere ad petitionē eius sed recusat aut recusaret si posset de facto. Et multo pei9 si non solum mobilia sed etiam immobilia. ut reddit9 ꝙ possessiones retineat sicut propria dans ꝙ uendens ac donans ac dissipans ꝙ disperdens ad placitum suū. Nec prelatus potest dare licentiam sic retinendi. nec papa in proprio dispensare. extra de sta mo. cuz ad monasterium. ¶ Si dedit de bonis monasterii siue conuēt9 sine licentia superioris sui habita uł presumpta. Idē si aliqd recepit uł tenet eodē modo. quia mortale est ꝙ ꝓprietas. Si reperiens se in loco ubi non uiuitur ī cōmuni propter quod oportet sibi prouidere de necessariis. habet aliqua uestimenta pecuniā ꝙ huiusmodi cum bona licentia ꝙ beneplacito prelati. aduertat diligenter. Prio quidem ꝙ per eum non stet. quin omnia uellet ponere in communi si alii uellent. ꝙ ad hoc operetur quantum poterit. Secundo si hoc nō potest semper sit paratus omnia simpliciter ponere ꝙ dimittere in manib9 prelati. Tercio ut de hmōi concessis nil det sine licentia superioris. generali ł speciali. etiā ī elemosinas nisi in extrema necessitate. Quarto ut non thesauriset nec superflua teneat nec delicioſa querat. nec multum inquirendo sollicitet. nec habeat inordinatū appetitum seu affectum in hoc. Et sic poterit transire. si tamen in aliis bene se habeat. secus autem si sic agēdo non religiose sed laycaliter uiueret. Sed ꝙ cum predictis etiam si posset locum inuenire ubi in communi uiuerent. tutiꝰ ꝙ meliꝰ eēt se illic cōferre.

Quo ad uotū castitatis.

Si seruauit uotum castitatis non solum ab omni

corporali opere ⁊ contractu uenereo se abstinendo· sz
etiam ab omni locutione turpi ⁊ amatoria· ⁊ ab omni
cogitatione īmunda· deliberata ⁊ delectatione moro
sa· quia in quolibet horum est mortale· ut supra dict/
um est circa· c· de sexto precepto· ⁊ de nono· ⁊ eēt sacri
legium· quod grauius esset· Et quia ad ista deuenitur
per conuersationem ⁊ familiaritatem· ⁊ ideo requiren/
dum· ¶ Si cum fuerit monialis habuit domesticitatē
cum aliquo uel si fuerit monachꝰ cum aliqua· ⁊ si repe
ritur hoc esse extra causam necessitatis prohibendum
est ipsis· quia alias non essent ab soluendi· quia īposs/
bile quasi est talem non incidere ruinā· ut di· xxu· hos/
pitium ⁊ di· xviii· per totum· Scandala etiam multa
⁊ oblocutiones ex hoc sequntur in populo ⁊ hmōi· ⁊
ideo omnino prohibendus est huiusmodi accessꝰ· con
sanguineorum tamen rarus erit accessus·

¶ Quo ad uotum obedientie·

Si fecit contra uotum obedientie· quia semper est
mortale· Et nota qꝫ non solum quando aliquid
agit quod est contra regulam suam uel quando trans
greditur regulam uel constitutiōes suas· Sed etiā qñ
Facit contra precepta contenta in regula· uel constitu/
tionibus superiorum suorum· uel quando transgredi
tur in aliquo ex contemptu quantumcūqz etiaz paruo
Quando ergo prelatus uel prelata iniungit aliquid p
cipiendo sub tali modo loquendi· viz precipio ℓ man
do tibi uirtute sancte obedientie uel spiritussancti· ut
Facias hoc uel omitras illud· uel sub pena excommu/
nicationis· ⁊ huiusmodi· ¶ Illud dicitur preceptuz
cuius transgressio semper est mortale· ¶ Idem est·

quãdocũq; prelat9 aliquid subito preciperet·non ta
men sub his uerbis declararet sibi·tamen q; intende
ret illum obligari huiusmodi precepto ꝙ sub peccato
mortali tenetur subditus· nisi preciperet sibi aliquid
illicitum·uel quod esset contra regulam ꝙ constitutio
nes· Similiter quando in regula uel constitutione ẽ a
liquid preceptorie mandatum·uel sub pena excẽmu
nicationis·uel sub pena carceris·uel sub pena grauio
ris culpe uel simili locutione·communiter censetur ob
ligari ad hoc sub mortali· Alias autem faciendo con
tra cerimonias ut frangendo silentium tarde uenięndo
ad chorũ·ꝙ hmõi ueniale est·nisi faceret in contemptũ
quia tunc mortale esset· ¶ Et ideo caue ne assuescas
alicui transgressioni·q2 consuetudo ꝗuis ipsa non sit
contemptus·tamen contemptus inductiua est

¶ Quo ad diuinũ officiũ·

Si non dixit horas canonicas aut officium bea
te uirginis·aut defuncto2· Nam religiosus etiã
si non habeat ordinem sacrum tenet ex ꝓcepto ad of
ficium·precipue tamen si est profess9 vnde ob mitten
do aliquam boram peccat mortaliter· Si tamẽ ob mit
tit ex negligentia· Non ãt tenetur ex precepto ad istõ
Illõ ꝗuis etiam non debeat etiã ad placitũ suũ mu
tare officium sed debet dicere ꝑm consuetudinem ordi
nis sui· ¶ Item si tardauit ad dicendum uel si non cũ
alijs in ecclesia fuit· Si somnolenter·uel ibi dormiẽdo
ꝙ recuperet illud in quo dormiuit uel aliud dicat lo
co eius Si ãt ꝑ maiorẽ parte dormiuit totum iteret·
Vl si cõposit9 fuit ·ꝙ oculis uagis· Si risit l ridere fe
cit aliquẽ l aliã leuitatẽ operat9 ẽ· Vl si locut9 est sine

necessitate·si mẽte distract9 p̃cipue quando aduertere debuit· ¶ Si male legit l' cantauit·uel non inclinauit cuz debeat ex negligencia· ℑn quolibet horum et si ẽ uenia/ ale·communiter tamen peccatum est· ¶ Si elegit prelatum per sy̓moniam·uel etiam non sy̓moniace· tamen scienter indignum· ¶ Si non illum quez iudicauit melliorem ad illud officium·sz alium ratione amicicie vel alia intencione mundana elegit quia mortale est ¶ Si accusauit calumniose prelatum uel socium de aliquo criminali·uel testificat9 est contra aliquem iniuste ul' alias infamauit prelatum uel subditum·dicendo crimina de eo etiam si essent uera cum diceret intencione infamandi peccaret mortaliter· ¶ Si secreta sui ordi/nis reuelauit sine causa iusta ꝛ rationabili· Et quõ qs teneatur ad restitucionem fame habes supra in prima parte. ¶ Si in uisitacione prelatorum non reuela/uit dicenda·que sz sunt contra honestatem religionis de prelatis ꝛ de socijs· Et precipue quando sic com/muniter seruatur·q̃ fit preceptũ a uisitatore ut fratres dicant que sunt dicenda·ꝛ que indigent correptiõe·qz tunc obmitteret aduertenter ea que dicenda sunt. est mortale· ℑDebet tamen istud intelligi seruato ordie fraterne correptionis·unde omnino occulta a quib9 potest presumi emendacio·dici non debent· Vbi autem non speratur emendacio·sed presumitur recidiuacio l' aliud magnum scandalum dici debet·non tamen accusando·si probari sufficienter non potest qz tũc grauter peccaret· Sed simpliciter denunciando prelato ut patri·si tamen speratur q̃ proudebitur· ¶ Si fecit uel cooperat9 est aliquã conspiracionẽ otra prelatos

uel inuenit· aut sectatus est partialitates in monasteri
o aut conuentu· aut sectas ꝛ diuisiones· quia mortale
est ꝛ crimen mundanorum peruersorum· ymo demoni
orum potius q̄ religiosorum· ¶Item ꝑm Ray· In
terrogandi sunt de· xii· abusionibus claustri· q̄ secun
dum Hug· iste sunt· Prelatus negligens· Discipulus i
obediens· Iuuenis otiosus· Senex obstinat9· Mona
chus curialis· Religiosus causidicus· Habitus precio
sus· Cibus exquisitus· Rumor in claustro. Lis in capi
tulo· Dissolutio in choro· Irreuerētia circa altaria·
In his quandoq; est mortale ꝛ quandoq; ueniale ꝑm
quantitatem ꝛ qualitatem defectus ꝛ intentionem·
Magna abusio etiam est religiosum iurare in commu
ni sermone· etiam si ueritatem dicat· quantomagis ma
ledicere ꝛ blasphemare· etiam si ex leuitate· ¶Interro
gandum est precipue de cerimonialibus principalib9
ut de esu carnium extra infirmitatem de lineis nō utē
dis ad carnem· de lectis non plumeis· de ieiuniis regu
le· ꝛ constitutionidus· de conseruatione silentii in cer
tis locis ꝛ horis· ad que omnia obligantur monachi
ꝛ monache precipue ordinis Benedicti extra de sta·
mo Cum ad monasterium· Et etiam plures religiosi
aliorum ordinum ex constitutionibus suis Et licet p
latus possit in his dispensare· qđ potest ꝑm Bernar·
q̄n fit ex causa rationabili ꝛ urgēte necessitate alias ei
peccatum esset dispensanti ꝛ dispensato pl9 aut min9
secundū trāsgressiones· ¶Si obediendo male se ha
buit· uidelicz qz obediuit i malo· i dicēdo mēdacū uꝑ
ex negligentia dimisit cōmune mādatū· ꝑ tard9 fuit ad

obediendu3 ul' nō affectuose ſi querulose ⁊ diſſolute
nō cum maturitate obediuit. ¶ Si irreuerēs erga ma/
iores fuit. egre ſuſtinendo rep̄hēſiones ⁊ cū indignati
one. cōmuniter ē pc̄m̄ ueniale. niſi exceſſ9 magn9 fuit

¶ De exercitio.

Si uacauit ocio qō eſt ſentina omnium uicio2 ⁊
quantum. ¶ Si inutiliter tempus expendit ī fa
ciendo ea que ſunt' nullius utilitatis. ¶ Si fecit exerci
tia mundanorum ut faciēdo burſas ueſtes. opere po
limito more ſecularium. ut rechamationes. uel linea re
ticulata. ⁊ huiuſmodi uel ofectiones multum p̄cioſas
uel alia glorioſa quia magnum peccatum eſt. ⁊ abuſio
⁊ occaſio multorum malorum. Et ideo p̄hibendum ē
hoc. p̄cipue monialib9 modernis que ut frequenter in
hoc offendunt.

¶ De ouerſatiōe cū aliis.

Si nimis fuit leuis l' iducēs alios ad leuitatē ⁊ ri
ſu3. uerbis l' geſtib9 ul' ſolacus. q̄ licet aliq̄n ſine
pc̄ō fieri poſſunt ad recreatiōe3 l' ſubleuandum ſe ul'
alium ab accidia. Raro tñ hmōi decēt religioſos. ⁊ cō
muniter eſt peccatum ueniale. ¶ Si murmurauit circa
victum ⁊ ueſtitum. ¶ Si ip̄atiēter tulit mores graues
aliorum. ¶ Si ſe grauem aliis reddidit. ¶ Si ſingula
ritatem queſuit in cibo. ueſtitu. ⁊ dormitu ab aliis. un
de frequenter oritur in ipſo ſuperbia ⁊ i aliis murmu
ratio ⁊ indignatio. ¶ Si fratrem delinquentem frater
ne non ammonuit. l' defect9 aliorum nō ſignificat pre
lato ad remediandum. ſeruato fraterne correptionis
ordine. ¶ In quolibet horum peccatum eſt commu /
niter ueniale.

¶ De executione officii sibi commissi.

Si murmurauit contra sibi committentem officiū aliqđ cāq̄ īdiscretū. ¶ Si īpatiēter se habuit dū re loquendo cum quibus se habuit ītromittere. ¶ Si non diligenter tractauit res monasterii. ¶ Si nimis tenax uel nimis prodigus fuit in dando uel acceptor personarum sine causa rationabili magis dās uni q̄ alteri de rebus communibus. ¶ Si dedit quibus nō potuit quia non habuit licentiam. ¶ Si permisit res perire ex negligētia ꝑ nimis sollicitus fuit ꝓpter hoc parum uacando sibi propter uacationem tēporalium qđ uitiū multū hodie regnat.

¶ De studio.

Si nō fuit diligēs ad discēdū ea ad que tenet̄ ꝑm regulā et ostitutiones. q̄ peccat et trāsgrediēs ex ignorantia non excusat̄. ¶ Si sacerdos est debet q̄rere et scire que debita sunt ad celebrandum et ministrā/dum. Si ofessor est. que pertinēt ad iđ officium. et sic de aliis. Et si in his ē negligēs ꝓcipue cum pōt. grauiter peccat Debet etiā frequenter legere doctores exponentes scripturam et alios libros deuotos et utiles. unde instruat̄ et ofortet̄ ad bonum. Non enim leget curiosa et inutilia. ut doctrinas gentilium. vel fictiōes poetarum et huiusmodi. que retrahunt a magis necessariis. quia peccatum est curiositatis. ¶ Item qui uocant̄ ad dirigendas moniales in electionib9 et alias nisi ab his per que possit inter eas oriri discordia se abstinent sunt excommunicati.

¶ De oratiōe.

Si non orauit ultra diuinū officium ꝓuatim pro

se ⁊ pro aliis consanguineis ⁊ benefactoribus·⁊ preci
pue sibi recommendatis uiuis ⁊ defunctis sollicite ut
debuit. ¶Si non frequentauit confessionem·cōmu
nionem regule sue. ⁊tem monachis nigris hoc precep
tum est q̄ hoc faciant semel in mense·extra de sta·mo·
ne in agro·in Cle. ¶Si non uacauit meditationi q̄
permaxime deuotionem inducit. ¶Si fuit tepidus ī
dilectione dei ⁊ proximi·non ardenter affectans bo/
norem dei ⁊ salutem animarum ut decet. ¶Si īgra
tus fuit ad recognoscendum ⁊ recogitandum benefici
a dei·⁊ recōpensandū deuote ei seruiendo· ¶Si nō
preparauit se ad diuina ut debuit·hec sunt in quibus
quotidie offenditur ⁊ ex hoc īpedit̄ ꝓfect9·

¶Cuo ad consanguineos·

Si nimis carnaliter dilexit cōsanguineos nimis
affactans eoꝝ prosperitatem·uel gaudens de ea
aut si nimium contristatur de eorum aduersitate· uel si
nimis eos uisitauit ꝑ q̄rit ⁊ gaudet nimū uisitari ab
eis Si de secularib9 cū eis loqt̄ q̄ nō expediñt· ꝑ etiā
cū aliis de guerris ⁊ factis principū secularīū·⁊ frequē
ter huiusmodi interrogat·uel libenter aduertit ad hec
uel si pro consanguineis suis procurat beneficia eccle/
siastica uel temporalia·⁊ precipue ad hoc non aptis·
quia posset esse mortale· ¶De aliis uicus communi/
bus ut ira inuidia superbia ⁊ huiusmodi·uide supra ī
prima parte ⁊ secunda parte· ¶De his que perti /
nent ad regulam suam ultra premissa·ipse sibi proui /
deat·Si uidelicet penas uel penitentias sibi taxatas
uel iniunctas a regula et constitutionibus uł prelatis

non fecit ex negligencia·quia peccauit· Si autem nul/
lo modo esset paratus facere que prelatus preciperet
uel in regula aut ostitutione sibi mandata essent mor/
taliter peccaret· Si autem non intendit proficere in vi
ta spirituali·attamen seruat seruanda·licet inuitus fa
cit·male contentus q̄ est in religione ypocrita est·q̄ in
statu damnationis· Sequuntur excommunicationes
religiosoꝝ· Capitulum· ·xlv·

Religiosi qui inducunt aliquem ad uouendum
uel fide interposita seu alias promittendum·
ut sepulturas apud suas ecclesias eligant l' elec
tas non mutent·excommunicati sunt·excommunicati/
one papali· ¶Religiosi qui clericis uel laycis sacra
mentum eucharistie uel unctionis extreme ministrare l'
matrimonium solennisare absq̄ licētia sacerdotis par
rochialis speciali uel aliquem excommunicatum a ca
none·preterq̄ a casibus in iure expressis uel per pri/
uilegium concessis·a sententus per statuta synodalia
uel prouincialia promulgatis·uel quēq̄ a pena q̄ cul
pa absoluere presumpserint·sunt excommunicati ex/
communicatione papali· ¶Religiosi professi qui va
dunt ad studia literarum quecunq̄ nisi habuerint licē
tiam a prelatis cum consilio maioris partis conuent9
sunt excommunicati extra ne cler·vel mo·se·se immisc·
vt periculosa libro sexto· ¶Religiosi qui vadunt in
scolis ad audiendum leges vel phisicam post duos
menses·si non dimittūt sunt excommunicati· ¶Religi
osi q̄ apostotāt sunt excōicati· Et dicūt apostare q̄n
dimissa religione q̄ habitu nō irēdūt reuerti·

¶Religiosi qui temere habitum sue religionis di

mittunt·q̄uis non sint apostate·ex hoc sunt excom / municati·ut in predicto capitulo ut pericalosa·li vi ¶Religiosi etiam cuiuscunq; ordinis cum uiderint l' catbedralem seu matricem ecclesiam loci seruare inter / dictum quodcunq; positum auctoritate sedis apos / tolice uel ordinariorum debēt ꝛ ipsi obseruare nō ob stantibus quibuscunq; appellationibus·antea etiā ad eandem sedem uel alias. aut etiam alius interiectiom / bus ꝛ obiectiōibus alioquī sunt excōicati · extra de sen ex. Ex frequentib9 in Cleme· Religiosi qui aliqua dicunt ut audientes a decimarum ecclesiis debitarum solutione retrabant in sermombus suis vel alibi·sunt excommunicati extra de pe·Cupientes in Cle· ¶Reli giosi qui scienter postposuerunt confitentibus sibi cō scientiam facere de soluendis decimis·sunt suspensi ab officio confessionis tam diu donec confessis eisdem·si commode potuerunt·faciant conscientiam·q; si in dic ta suspentione non purgata conscientia confiteantur sunt excommunicati·extra de pe·Cupientes en Cle· ¶Monachi ꝛ canonici regulares non habentes ali / quam āministrationeꝫ si conferunt se ad curias princi / pum sine licentia prelatorum suorum ut inferant dā / num prelatis suis·uel monasteriis· sunt excōmunicati ut in Cle ne in agro·de sta mo ꝛ ca·re· ¶Religiosi mē dicantes q accipiūt noua loca ad habitandum·uel ā / tiqua eorum loca alienant uł permutant absq; licentia pape·sunt excommunicati ut extra de pe·Cupiētes in Cle· ¶Qui intrant monasteria monialium ordinis p / dicatoꝝ siue fratres ipsi·siue alii quicunq; mares nisi i casib9 concessis i ostitutiōib9 eaꝝ sunt excōmunicati

nec possunt adsolui nisi a papa uel magistro ordinis uel aliquo alio qui super hoc habeat auctoritatē spe cialem. Et qui uel que hoc admittunt etiam uidentur excommunicati uel excommunicate quia participant in crimine. Similiter qui ingrediuntur monasteria mo nialium ordinis minorum in casu nō concesso sunt ex communicati excommunicatione papali. per extraua gañ. Qui uero ingrediuntur alia monasteria moniali/ um non sunt ipso facto excommunicati de iure sed ex communicandi. In multis tamen locis propter consti tutionem synodalem etiam sunt excōmunicati. De his igitur etiā quere. Et de his etiam excōmunicatis plene habes in quarta parte summe. titulo primo.

¶ Circa plātos ī cōmuni.

Capitulū. .xlvi.

DRelati interrogandi sunt in communi primo Si legittime assecutus est dignitatem seu pre lationem. An uidelicet aliqua irregularitate p̄ sententia fuerit irretitus cum fuit assumptus ad prela turam in qua non fuit secum dispensatum. uel de qua non fuit absolutus. ut uidelicet si fuit bigamus uel si cooperatus est in causa sanguinis. Si est illegittimus. si excommunicatus. si suspensus. aut notorius concu/ binarius nam qui in quolibet horum se nouit. q̄ pre/ lationem in eis. uel aliquo illorum accipit. eam furti/ ue tenet. q̄ est in continuo mortali. ¶ Item nota q̄ il legittimus ad dignitatem uel beneficium curatum vel prioratum in religione qui electionem creatur. sine dis pensatione pape promoueri non potest. ex priuilegio cū magistri ordinis ī cā bac p̄t dispēsari ad platuras

in ordine opredicatorū. De hoc habes in. iiii. parte
summe ti.i. ¶ Si rite absq; uicio symoniaco fuit elect
us confirmatus ⁊ ordinatus. ¶ Si interposuit preces
pro se uel procurauit q; alius ꝑ eo porrigeret. qz sy/
monia fuit. Et si ibi fuit symonia pactionis indiget
dispensatione pape. ⁊ anteq; dispensetur furtiue tenet
dignitatem. De hoc habes in. ii. parte summe. t. i. c. i.
¶ Item de omnibus his que habes supra in. c. de be
neficiatis. ⁊ in. c. de clericis in communi. potes hic inter
rogare prout uidebit' expedire si est prelatus secularī
um clericoꝝ. Si uero prelat9 religiosoꝝ. interroga de
bis que sunt in. c. precedenti ⁊ de bis que sequuntur.
¶ Si aliquod peccatum manifestum simulauit ī sub/
ditis ⁊ non correxit aut si non manifesta. que ad eius
noticiam aliqualiter peruenerint. ulteri9 non īquisiuit
quia si mere ex negligētia omitteret. puto mortale quo
ad criminalia. Secus si ex aliqua ratione hoc omittit
utputa ad euitanda maiora scandala. ¶ Si in capitu
lo equus iudex non fuit. ¶ Si rerum monasteri dila
pidator fuit. ¶ Si superioribus non obediuit. ¶ Si
causas sibi a suis superioribus cōmissas nō secunduz
consilium peritorum determinauit. sed scōm acceptaci
onem persone. In omnibus supradictis est peccatum
mortale uel ueniale. scōm qualitatem excessus. ⁊ mali/
ciam ac negligentiā. ¶ Si indignos ⁊ non ydoneos ī
officiis posuit. maxime ad curam animarum. qz male
uidet' excusari a mortali precipue si eos quos scit ma
los ⁊ in mortali perseuerare. ponit ad curam animaꝝ
cū possit repellere. nec credo q; excusz paucitas. qz alii

non inuentuntur·etiam si ille quem sic posuit sit multū
industriosus ⁊ bene sciat officiare ecclesiam in exterio
ribus·¶dem cum talem sustinet quem tamen ipse non
posuit·licet iuridice eum remouere potest· ¶Si po/
suit in audientiam confessionum notabiliter ignoran/
tes ⁊ ineptos uel criminosos·quia mortaliter peccat p
illam regulam·Cui causam damni dat damnuꝫ dedis
se uidetur·¶dem·si tales tolleret si posset eos remoue/
re nisi forte a superioribus suis sint ad hoc positi·Eꝫ
quam curam de ipsis habebit·cum ad sui damnatio/
nem exerceant tale officium·audiendum ē·Cuō autez
uideatur ineptus uel notabiliter ignorans·habes i·iii
parte summe· ¶Si fuit nimis curiosus ⁊ pompoſ9
in edificiis ecclesie ⁊ monasterii ⁊ ornamentis ⁊ huius
modi·quod est contra sanctum Hieronimū ⁊ Am·xii
q·i c·Aurum·⁊·c·Gloria episcopi veñ· Et tamē a mo
dernis fiunt multe superfluitates ⁊ curiositates ⁊ pa/
latia contra exempla sanctorum omnium· Et pro his
amittit̄ mꝛcuꝫ de tpe ⁊ deuotiōe·ita ut completis edi
ficiis exhausti uidentur·omnis spiritus ⁊ deuotio· et
pauperes interea moriuntur fame· quos ipsi religiosi
de superfluis eorum tenentur sustentare·xii q·i· ¶Si
fuit nimis sollicit9 circa tp̄alia·ex hoc min9 debito va
cans spiritualib9 in se ⁊ in subditis·⁊ lectioni· oratio/
ni·meditationi ⁊ ammonitioni· utiq; peccatum est·plꝰ
uel minus secundum quantitatem excessus principalis
enim intentio seu cura debet esse de spiritualibus·
¶Si nimis per curias discurrit in litigando cum scā
dalo hominum· cum possit per alium modum magis

pacificum sua repetere·etiam si non tantum per hoc re
cuperare deberet. ¶·Si iura ⁊ priuilegia sue eccleſie
nō ſeruauit ⁊ defendit ut debuit·Si ī diſpēſando īdiſ
crete ſe habuit·uel quia nimis de facili ⁊ ſine cauſa ra/
tionabili diſpenſat de ieiuniis·de uſu carnium·de reti
nendis rebus ad uſum· ⁊n penitentiis taxatis ſecūdū
regulam ⁊ conſtitutionem ⁊ huiuſmodi·quia peccauit
inducendo relaxationem ⁊ religionis rigorem eneruā
do. Vnde beatus Benedictus in regula ſua dicit· q
de omni diſpenſatione habet reddere rationem· Vel
etiam ſi fuit nimis durus in diſpenſando cum debuit·
precipue cum debilibus infirmis ⁊ huiuſmodi·non ꝓ
uidens eis·¶Si non fuit bonus exemplaris in inceſ/
ſu moderato·in habitu non precioſo· in modeſtia geſ
tus·in locutione rara ⁊ graui ⁊ fructuoſa cauēs diſcor
dias·nutriens pacem· omnes paciēter audiens ⁊ tole
rans ſingularitates uitans·communia ſequens cuz po
teſt nemini blandus· affabilis cunctis· ſuſurrationes·
detractiones irriſiones·confabulationes·maledictio
nes contentiones· in ſe ⁊ ſuis diminans in omnib9 cir
conſpectus· non delectans in preſidentia ſed timens
de negligentia· cum de ſingulis ſibi commiſſis habeat
reddere rationem· ⁊ta aliorum curam habens ut ſui
non obliuiſcatur·ut docet Gregorius ī paſtorali· Hā
ſic tenetur quilibet prelatus eſſe·⁊ ita ſe habere· ¶Si
in corrigendo fuit nimis remiſſus·uel nimis rigidus·
quia utrūq; cauendū eſt ſicut dicit Gregorius·ī mora/
libus·ut habetur·di·xlii·diſciplina·Nam facilitas ue
nie īcentiuū ꝑbet delinquendi·Ambro·xii·q·iii·Et in
iuſta et aſperitas nimia ī icrepatiōe nec correptionez

recipit nec salutem. ¶ Leo. di. xli. Cuz beatꝰ. Precipue circa seniores debet prelatus in corrigendo humanus esse. ꝙ sic se habere ut dicitur in. c. seniores. i. q. vii. ꝑm Gregorium nisi essent habituati in malo. quia tunc durius corripi debent secundū eundem. ubi supra. ¶ Si districta fecit precepta a quibus multum debet cauere. nisi sit res ardua Et si cogeret per precepcum uł sententiā ad aliquod faciendum uel dicendum in quo nō esset ei subditus astrictus. uel nō debet ei obedire. nec reuelando ei peccatum. omnino esset mortale ei. ¶ In inquisitione etiam criminum in receptione accusationis uel denuntiationis. ł in prolatione sententie excōmunicationis. ꝙ huiusmodi non sit preceps. nec procedat per suspiciones. sed per probationes. ꝙ per modos iuridicos alias enim incurreret graue peccatum ꝙ aliquā do sententias. De hoc habes in summa. ¶ Si recepit prelatus in ordine mendicantium aliquem ad professionem ante annum completum probationis seu nouiciatus. est suspensus a receptione cuiuscꝫ ad professionem. ꝙ debet puniri pena que solet infligi pro grauioribus culpis. unde ꝙ mortaliter peccat. extra de reg. et transs. ad reli. Non solum. li. vi. ¶ Si non induxit quātum potuit verbo ꝙ exemplo subditos suos ad obseruandum omnes cerimonias sui ordinis ¶ Si malas consuetudines seu corruptelas contra regulam et decentiam religionis quas inuenit iam inductas non abstulit quantum potuit. ut uitium proprietatis. discursum fratrum ad placitum familiaritatem cum mulieribus uel uiris si est monacha collationem rerum amicis ꝙ consanguineis sine licentia ꝙ rationabili causa.

esum carnium sine causa rationabili·quod est uniuer/
sale omni monacho·de conse·di v·mona·Et similiaq̃
sunt precipue contra essentialia vota religionis·nullo
modo debet permittere nec etiam perceptionez aut eti
am receptionem symoniacam monialium·sicut hodie
quasi fit ubiq;·q; si talia non potest remouere nec est
spes in futurum dimittat curam exemplo beati Bene
dicti·ut·vii·q·i·ibi ne quietem suam amittat·ꝛ tandez
cum eis damnationem incurrat·quicũq; sit ille·abbas
uel abbatissa·prior uel prioriſſa·uel alias quocunq;
nomine censeatur· ue sufficit q; prelatus corrigat uici
a que contigerit ipsum nosse·sed diligenter agnoscere
vultum pecoris sui considerando uias ei9·Caueat au
tem ne crimina delata sibi in foro conscientie uel in se
creto iudicet in foro contencioso seu in capitulo· Ibi
enim tantum manifesta corrigenda sunt· ¶ Si ha
bet sub cura monasteria monialium·inquirendum est
ut infra·in c·sequenti de hmõi·

Circa episcopos ꝛ alios superiores·

Capitulũ· ·xlvii·

Episcopi ꝛ alii superiores prelati·sic possunt
interrogari·Si uideucet non sit talis literatu/
re ꝛ scientie q; per se explicare sciat q̃ debet ꝛ
ad qđ tenet·cũ ipse habeat alios sup hmõi informare
ꝛ dirigere· ¶ Dã si bon9 ab oĩb9 commuĩter reputat ꝛ
sufficiẽs· nõ ẽ necessariũ nisi ipm audire·ꝛ si de aliquo
negocio nõ itelligit·potest ofessor eũ q̃tũ poterit ifor
mare· Et si tale quđ est in quo uariant opiniões ℓ de
quo nõ põt dari lata sentẽtia·relinquendũ ẽ sue ꝺ.ie·

Idem dicendum est circa alios clericos religiosos p/
latos ⁊ laycos peritos ⁊ timoratos qui sciunt suffici
enter dicere ⁊ discernere facta sua. Si uero huiusmodi
episcopus uel alius superior non sit talis sed indiget
adiutorio interrogantis inquantum clericus est tunc
inquiri potest prout expedire uidetur de bis que ha
bes supra c circa clericos in communi ut de officio di
uino celebratione ⁊ ministratione sacramentorum ⁊ de
modo ⁊ huiusmodi. Si uero assumptus est ex religio
ne ad episcopatum Interroga de bis que habes in c
circa religiosos quo ad multa. Nam q̄uis assumptus
sit ex monasterio tamen adhuc tenet seruare ordinem
suum nisi in bis que non patiuntur officium pastoris
ut silentium solitudo uigilie ⁊ huiusmodi. Inquātum
uero fuerit beneficiatus seu curatus ⁊ prelatus inter/
roga de bis que habes supra in c circa bn̄ficiatos Et
si recepit dign'tatem seu episcopatum habēs aliquam
irregularitatē uel sententiā aut symoniace uel per itru
sionem sibi acquisiuit prelaturam dic ut in c precedē
ti in principio Exinde de bis que sequuntur que sunt
specialia officio pastorali interroga Si uidelicet cō
tulit ordines sacros indebite q̄d est unum in quo max
ime offendunt Si per symoniam cōtulit sed occul/
te quia mortaliter peccant non tamen ipse est suspen/
sus ex hoc quo ad alios Sed si notoria est symonia
suspensus est quo ad alios Si autem in utroq̄ casu or
dinatus ab eo est suspensus ⁊ indiget dispensatione
Si oculit scienter ordines non habētibus legittimā
etatem q̄ mortale ē nec p̄t eps super etate dispensare

¶ Si contulit ordines per saltum scienter·uł duos sacros simul uel quatuor minores cum subdyaconatu· quia mortale est· ¶ Si contulit ordines sacros extra tempora ordinationum·quia mortale est·nisi ex dispẽsatione pape hoc fieret· alias enim ordinatus esset suspensus·minores tamen ordines diebus festuis cõferre potest· ¶ Si in ordinatione dimisit aliquod faciendum·quia si obmitteret aliquid de substantialibꝫ ex quibus imprimitur caracter·oporteret totum iterare ī alia solemnitate quatuor temporum· ¶ Si uero non est substanciale sed de simplici solennitate· non debet iterari·sed supplere tantum omissum in ordinatione ꝓxima futura·nec prius ante illam suppletionem debꝫ ille sic ordinatus exercere officium ordinis· quia alias peccaret· Episcopus autem in huiusmodi peccat mortaliter si ex certa scientia uel crassa ignorantia hoc accidat· ¶dem uidetur·si ex notabili negligentia· ¶ Si ordinauit aliquem qui non fuerit sue dioceꝭ uel aliquẽ religiosum aut alium beneficiatum in aliquo collegio sine licentia sui superioris·scienter·quia mortale est ꝙ ẽ suspensus a collatione ordinumꝫ per annum· ¶ Si nõ fecit fieri debitam examinationem de ordinandis. uidelicꝫ de etate·scientia moribus·ꝙ hmõi·secũdu ꝫ iura·quia peccauit mortaliter· ¶dem si fecit fieri examinationem per ineptos ad huiusmodi· ¶dem si per tales fecit fieri examinationem quos estimauit propter eorum malam conscientiam admittere indignos· ¶ Si tamen ad eum spectat prouidere de talibus· ¶ Si scienter admittit indignum quem repellere potest·ut concubinariũ·illitteratũ ꝙ hmõi· ¶ Si nõ oculit

sacramentum confirmationis quando debuit. ¶ Soli ei
episcopi possunt conferre. ⁊ omni anno semel debent
conferre. ⁊ extra illud tempus solitum. omni tempore
anni. ⁊ omni hora moriturus potest concedere. ne sine
hoc decedant q̄uis sine hoc saluarentur. ¶ Committen/
do ergo magnam negligentiam i hoc ut post multos
annos semel conferre. credo esset mortale. ¶ Si non
dedit secundum debitam materiam ⁊ formam ⁊ locū
quodcunq; sacramentum. quia mortale. q; autem iciu
nus conferat sacramentum confirmationis. non est ne/
cessarium. tamen decens est ⁊ de iure. ¶ Si bis scien
ter aliquem confirmaret. quia peccaret mortaliter. vn
de in hoc debet esse cautus. ne iteret ⁊ etiam aduerte/
re ne aliquis non crismatus teneat crismandu;. aut eti
am ne consanguineus. teneat consanguineum. ¶ Si i ce
na domini non consecrauit cum potuit crisma ⁊ oleu;
sanctum. ut debuit. quia innouanda sunt talia. Et si
non seruauit debitam materiam. formam. ⁊ ritu; eccle
sie. quia mortale est. ¶ Si consecrationes ecclesiarum
uel altarium uel calicum uel patenarum. uel benedicti
ones uestium sacrarum non fecit ut debuit. secundum
formam ⁊ ritum ecclesie. uel si aliquod horum per sy/
moniam consecrauit. ¶ Idem de benedictione abbatum
⁊ abbatissarum. ¶ Idem de reconciliatione ecclesiarum ⁊
cimiteriorum. quia mortaliter peccauit. ¶ Monialem au
tem quam nouit corruptam non de facili debet ca; o
scrare in uirginem. nec tamen debet manifestare si ē oc
cultum. sed mutare nomen uirginis in castam si non p
pendicur. ¶ Si otulit bñficia p symoniā. quia mortale
ē. Et si notoria est. suspē; ē quo ad se ⁊ alios. si uero

occulta·suspensus est quo ad se·non quo ad alios·
Si contulit scienter beneficia indignis siue simplicia·
siue curata·quia mortale est· Idem si acceptauit p̄sen
tatum a patronis ineptum· Idem si confirmauit idig/
num· Si otulit uni plura beneficia in casu non cōces
so·aut prebendas·aut dignitates·uel si consanguineis
minus aptis contulit·ratione consanguinitatis post/
ponendo aptiores·quia mortale est· Si admisit ad
beneficia habentia curam animarum seu ipsa contulit
nō habentib9·xxv·annos·mortale est· Si ī ecclesiis
de iure uacantibus non prouidit ut debuit·sicut ua/
cant curata data absq; dispensatione pape·bis q nō
contingunt·xxv·annum·uel qui infra annuz ab accep
tatione huiusmodi curati·non faciunt se ad sacerdoti
um promoueri·nisi causa studii sit obmissum ꝛ dispen
satum·de quo habes supra in·c·de beneficiatis· Si
uero de hmōi curatis uacātib9·infra sex menses poste
a non prouiderit·non p̄t post hoc se ītromittere de
illo·quia mortale esset·ꝛ tunc teneret errorē suum ma/
nifestare· Idem quando recepto secundo beneficio ua
cauit primum·de quo habes supra plenius ꝛ ī summa
in·iii·parte Si ordinauit aliquem clericum ad or/
dinem sacrum·sine iusto titulo·i·sine beneficio uel saltē
patrimonio sufficienti ad sui sustentatiōez quia ultra
pc̄m̄ mortale tenet ei expensas facere·quousq; de be
neficio sit ei ꝑuisum·nisi aliquis episcopus huiusmōi
commisisset aliis determinando personas·quia tūc il
le cui commissum fuerit tenetur· De quibus uide ī sum
ma·in tercia parte· Si non uisitauit episcopatuz
suuz ut debuit·aut si ī uisitatiōe sua nimis sumptuos9

fuit. ꝙ cum magna ꝙ nimia familia uenit. Et cum equi
tariis nimis. ultra prescriptum numerum. uel si ipse ꝑ
familia eius munera accepit. super quo specialis pena
est. de quibus plene in tercia parte summe. ¶ Si in ui
sitatione non diligenter inquisiuit de quibus debuit ꝙ
maxime de uita ꝙ honestate clericorum. uel sacerdotū
ꝙ officiantium. ꝙ quomodo se habent in amministrati
one sacramentorum. ꝙ de formis eorum. si bene pronū
ciant precipue baptismi qui est magis necessari9. de au
dientia confessionum quō in eis se habent. quomodo
populum ammonent. Et in rebus ecclesie precipne alta
ris. ꝙ mundas teneant. Si autem uidet eos ī hmōi no
tabiliter excedere. corrigat ꝙ emendet quantum pote /
rit. qnia si non correxerit ꝙ punierit excessus uel si ta /
les sunt incorregibiles. ꝙ non prouiderit de aliis. gra
uiter peccat Et omnia mala ꝙ damna animarum que
inde sequuntur ei imputantur. dum tamen obuiare po
test ꝙ non facit. di. lxxxiii. per totum. ¶ Si sustinuit ī
officiis ꝙ beneficiis notorios concubinarios. quos de
bet post ammonitionem si non abstinuerit priuare be
neficiis. quia grauiter peccat. ¶ Si in aliis sceleribus
ꝙ malis manifestis ut usuris. tabernis. ludis in aleis.
proditionibus. negociis secularibus se occupantes ꝙ
uenationibus non bene se habuit circa clericos. Illos
enim in his non puniendo. videtur male posse excusa /
ri a peccato mortali. nisi ex huiusmodi punitionibus
sequeretur maius malum ut scisma. uel magnum scan /
dalum. di. l. ut constituerent. ¶ Si laycos sibi subdi /
tos notorios peccatores. quos per se nouit. uel sibi per
alios denūciatos. ut adulteros. usurarios. ĩimicicias

exercentes manifestas·non corrigit per cēsuras ꝙ alios modos ut debet·peccat mortaliter·nisi obmittat·qui a non speratur emendatio sed potius deterioratio ex hoc. Ex hoc tamen non uidetur excusari sufficienter· nisi ex hoc timeretur aliquod graue scandalū·di·xliii Commessationes· ¶ Si malas consuetudines quas reperit in sua diocesi non mittitur auferre quantū potest· ut uendere ꝙ laborare diebus festiuis.non communicare ꝙ confiteri semel in anno·tripudiare in ecclesiis· uiolare ecclesiasticam libertatem· ut clerici conueniant̄ ꝓ debitis uel delictis coram iudice seculari·uel ecclesiastica immunitatem·ut extrahant̄ debitores uel male / factores per uiolentiam de locis sacris·ꝙ huiusmodi in casibus nō concessis·quia tenet̄ illis huiusmodi ꝓ bibere. Et si post ammonitionem nolunt desistere·ex/ communicare·quia alias peccat grauiter obmittendo hoc ex timore uel negligentia·di·xliii·Sit rector· ¶ Si fructus seu redditus episcopatus sui male expē/ dit donando consanguineis uel aliis non indigētib9 quia peccauit grauiter· Et si distincta sunt ea que de/ putantur ad mensam eius ab aliis· Et sic de aliis que erōgare debet clericis·uel pro reparatione ecclesie· uel pauperibus·dat consanguineis uel aliis amicis suis sine racionabili indigētia·tenetur restituere illa·quia rapinam fecit·ꝙ similiter recipientes ab eo· Si uero non sunt distincta huiusmodi bona·sed intelliguntur omnia committi fidei sue q̄ sufficiunt ad usum suū ꝙ familie sibi deseruientis·supflua debz pauperib9 erogare ꝙ alius dādo·pauperib9 subtrahit hec tho·ī ii·secūde·q·

ii·⁊·xxi·q ii· Aurum·⁊ c· Gloria· ¶ Si grauauit subditos suos indebitis collectis· ¶ Si fecit clericos suos soluere tallias a domino temporali imposita uel gabellas ad instantiam eius uel si ipse sponte dedit sine licentia summi pontificis qđ prohibet· ⁊ ergo mortale est· ¶ Si delicta clericorum vel laycorum punit pena pecuniaria ex auaricia ⁊ non ad magis refrenandum quod ꝓhibetur ⁊ ergo mortale est· ¶ Si uisitauit diocesim uel uisitare fecit· magis propter lucrum q̄ salutem hominum quia mortale est· ¶ Si alienauit bona episcopatus sine licentia pape· ⁊ in casu indebito quia mortale est· ¶ Si iura ecclesiarum non seruauit· quia mortale ẽ· ¶ Si bona uacantiꝫ ecclesiarum sibi usurpauit cum debeant successori reseruari quia mortale est· ¶ Si iusta debita a p̄decessoribus contracta ratione ecclesie· non soluit· quia mortale est· ¶ Si fructus alicuius beneficii ad temp9 ad se accepit uel partem ab eo cui contulit uult habere quia rapina est ⁊ mortale· ¶ Si formam iuris erga usurarios manifestos non seruauit· ſ̄ de certa quãtitate contentus non facta debita restitutione sibi remittit· ⁊ ad sepulturam ⁊ ad sacramenta admittit· quia mortale est· ¶ Si ĩcerta pauperib9 deputanda in suum usum conuertit sine necessitate qꝛ mortale est·

¶ Si sentẽtias excõmunicatiõis de facili ꝓpter lucꝛ ꝓfert· ⁊ absolutiõeꝫ ei9· qꝛ mortale est· ¶ Si permisit questionarios vel alios pronuntiare indiscretas ĩ dulgentias ⁊ falsas quia mortaliter peccauit·

¶ Si exemptos· vt fratres predicatores· minores· heremitas sancti Augustini· Carmelitas· Cruciferos·

cistercienses·⁊ alios habentes per priuilegium exemp
tionis iniuste molestat non seruando priuilegia eoruꝫ
specialiter pro audientia confessionum·non admittē
do sibi presentatos ydoneos·secundum cle·duduꝫ·de
sepul·uel sibi recipiendo nimios casus ⁊ īconsuetos·ut
quotidie habeatur recursus ad eum·uel ad quartaꝫ co
gendo quantum ad id in quo sunt priuilegiati· ꝑ eos
ad iudicium trahendo cum in nullo possit eos conue
nire nisi pro heresi·quia grauiter peccat· ¶ Si monast
eria monachorum uel monachārum non exempta nō
diligenter ⁊ honeste uisitauit·⁊ eos vl' eas ad seruan /
dum regulam induxit·deponendo abbates uel abba
tissas pro relaxatione cum expedit·habendo curaꝫ de
honestate earum· Et ꝙ non habeāt familiaritatem cuꝫ
clericis religiosis vel laycis ille moniales· prouidēdo
eis de diligenti clausura·de confessore securo ⁊ consci
entiato·prohibendo ingressum symoniacum ⁊ conui /
uia feminarum·que ibi fiunt·⁊ festa uana in consecra /
tione earum· ¶ Si in iudicando in foro contentioso
sibi non tenuit uicarium peritum ⁊ bonum· precipue
quando ex se non habet sufficientiam iuris· ¶ Si non
seruauit ordinem iudiciarium debito modo· ¶ Si fu
it acceptator personaꝝ· ¶ Si dedit iniquas sententi /
as de istis·dic ut supra in·c·circa iudices· Si nō seruā
uit debitam formam iuris·inferendo sententias excō /
municationis suspensionis ⁊ interdicti· quia incurrit
ultra peccatū certa penā de q̄ uide in summa·iiii·parte
precipue in causis matrimonialibus·quia ibi oporteꝫ
esse cautissimum ⁊ ponderosum·⁊ specialiter circa di
uortia· ¶ Si dedit licentiam domino temporali ꝑ

iudici·uerberandi uel aliter puniendi·uel incarcerandi aut huiusmodi clericos suos·nisi in casu in quo essent incorrigibiles per eum·quia efficitur excommunicatꝰ extra de sen·ex·ut fame ¶ Neminem tamen debet uerberare manibus propriis·sed per clericum alium faciat castigari clericum pro delictis·ꝛ huiusmodi·cū expedit secundum iura· ¶ Item a causis debet abstinere opere consilio ꝛ mandato· ¶ Si hereticos non diligenter perquisiuit in sua dioceſi ꝛ punuit secundum iura· ¶ Si testamenta ꝛ ultimas uoluntates non fecit impleri·precipue quo ad legata ad pias causas·

¶ Si dispensauit in uotis ꝛ iuramentis ī quibꝰ non potuit·uel si potuit. tamen indiscrete ꝛ sine causa rationabili· ¶ Si absoluit a sententiis a quibus non potuit·ut in pape reseruatis casibus·uel dispensauit ī irregularitate in qua non potuit· ¶ Si bonus exemplaris fuit in habitu non precioso supellectilibus nō argenteis ꝛ curiositatibus in apparatu domus ꝛ ornatu non seculari in uictu sobrio non conuiualis nimis nisi cum pauperibus in uisitando ecclesias·interesſendo diuinis ꝛ precipue diebus festiuis·quia hoc debꝰ facere secundum iura· ¶ In solemnitatibus precipuis p se cantando missam· ¶ In dicendo officium deuote non cursiue sed ordinate·ꝛ ꝙ dicatur in ecclesia sua debite procurando· ¶ In frequentando orationes priuatas· ī uacando lectionibus sacris. ut di·xxxvi·per totum· ī predicando si sit ydoneus·i·si sciuerit si uero nesciuerit prouidendo gregi suo de aliis predicatoribus utilibus non curiosis similiter de confessoribus· ¶ In tenēdo honestam ꝛ deuotam familiam·sollicitus de salute

eius. ℣n uitando conuersationem cum mulieribus ut
pestem. ℣n raro exitu de domo nisi ad ecclesiam. ℣n o
ferendo ꝛ inquirendo sepe consilia cum seruis dei. quo
modo possit melius prouidere gregi suo. ℟dulatores
ut uenenum abhorrendo. ℙater pauperum. uiduaruꝫ.
orphanorum. ꝛ oppressorum existat. ꝛ causas eorum
sine expensis expedire faciat. ℣n iniuriis proprijs nō
sit uindicatiuus sed patientissimus. ℣n uerbo ꝛ gestu
non sit subitus ꝛ iracundus nemini multum familiaris
nisi seruitoribus dei superioribus odediēs. equalibꝫ
non inuidens non gaudens de dignitate ꝛ honore. ſꝫ
lugens pro exteriori occupatione ꝛ plebis offensis.
die noctuqꝫ. resistat contentionibus maxime contra fi
dem catholicam. quia si in his omnibus diligenter ꝛ
bene se habuit. nil deo acceptius. ℭi autem presump /
torie. ꝛ male nil miserius ꝛ damnabilius episcopi dig
nitate. ut dicit ℟ugustinus. di. iiii. ante omnia. ¶ De
prelatis etiam multa habes in summa. iii. parte. ti. ul /
timi per totum. ℣tem episcopi ꝛ supra cōcedentes ali
quam domum usurarius manifestis alienigenis ad fe
nus exercendum sunt ipso facto suspensi. ut extra de v
sur. quanqꝫ li vi. ℭimiliterꝫsi permittunt qꝫ huiusmo /
di usurarii alienigene exerceant fenus in terris eoruꝫ
iurisdictioni subditis. nisi infra tres menses eos expu
lerint ut in prealle. c. quanqꝫ. ¶ ℣tem qui se ingerit
pro papa electus a minori parte qꝫ a duabus parti /
bus cardinalium. est ipso facto excommunicatus. ℰt
similiter cardinales qui talem receperint pro papa. ex
tra de elect. licet. li vi. ¶ ℣t cōnes clerici. religiosi. lay
ci. siue familiares curie siue alii. q aliqō pctū fecerint l'

aliquid paruñ l' magnum ꝓmiserint·l' ꝓmissiones re/ ceperint·l' ex pacto l' ꝓmissione occulta ul' manifesta dederint ul' receperint paruum quid l' magnum ꝓ ali qua iusticia ul' gracia·ꝓ se ul' ꝓ alio in causis iuridi cis l' literis apostolicis·ꝫ quibuscūq; modis ab apo stolica sede obtinenda·sunt ipso facto excommunica/ ti in extrauagñ·Bonifacii·viii·Et absolutio pape re seruat' hoc habet locuz in cu·ro·Io·an·ꝫ an·de bur·cā alle·

¶Sequitur quarta ꝫ ultima pars huius tractatus q̄ tractat de absolutiõe ꝫ penitẽtie iiunctiõe.

Capitulum· ·xlviii·

¶Postq̄ penitẽs dixit ex se peccata sua ul' ex interrogatiõe ofessoris ut debu it·tandem concludat dicẽs·¶In istis peccaui ꝫ in aliis mlt̄is·ꝫ de omnib9 dico meam culpā Cõfessor uero tunc interroget nisi camẽ fuerit persona ta lis de quo hoc non dubitet'·qz tũc superfluum ꝫ risibi le esset·Si dolet de peccatis ꝑteritis ꝫ ꝓponit in fu/ tuz abstinere ab omnibus·s·mortalib9·¶Item si abstu lit ul' famam ul' res alterius ꝫ paratus sit satisfacere l' reddere l' si iuriaz fecit ꝓ ea satisfactiõez facere ꝫ hu iusmõi·ꝫ hoc sit parat9 facere q̄cito poterit sine ulla dilatione Sue restitutio qñ sit fienda·ꝫ quo ordie quo ad certa l' icerta·uide i·ui·parte summe·ti·penul'·p to/ tum·ꝫ est ibi materia longa·q; si dicat nolle ista face/ re vel non posse·cuz tamen bñ posset nõ ẽ absoluẽd9